

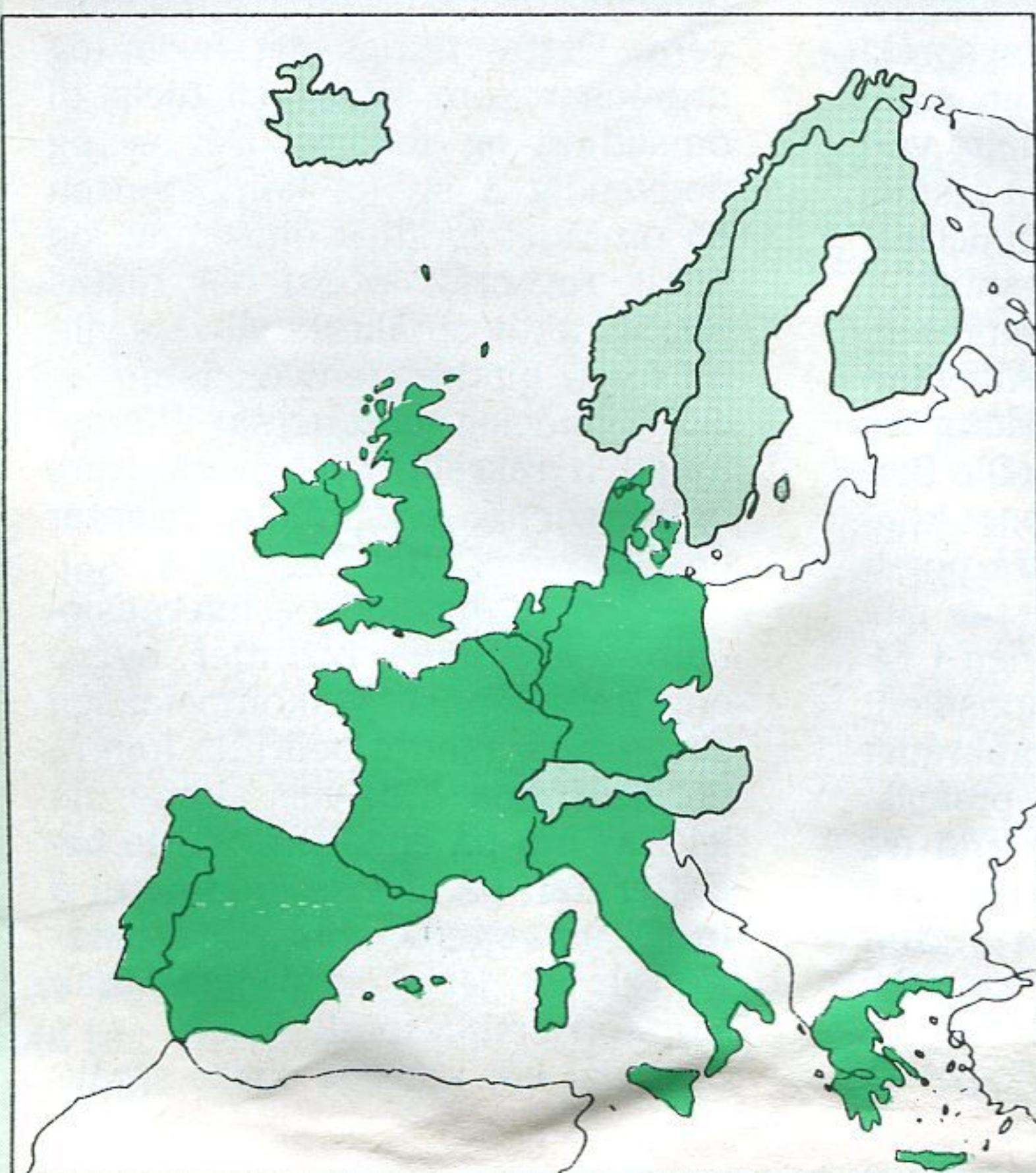
Kr 30,00

NR. 1-1993
34. ÅRGANG

SPRÅKLIG SAMLING

GITT UT AV

LANDSLAGET
FOR
SPRÅKLIG
SAMLING

Tema:
Språk-
politikk
i EF

SPRÅKLIG SAMLING

Redaksjon: Rolf Theil Endresen (ansv.),
Helge Gundersen, André Karlsen,
Harald Støren, Arne Torp og
Lars S. Vikør

Bladpengar: Kr. 110,— pr. år.

Adressa til laget og bladet:

Postboks 636 Sentrum, 0106 Oslo 1
Postgiro 0803 5163787

Utgitt med støtte frå Norsk kulturfond.

Utgitt av:
LANDSLAGET FOR SPRÅKLIG SAMLING

Leiar: Arne Torp
Eikskollen 7
1345 Østerås

Medlemspengar (inkluderer bladpengar):
Kr. 125,— pr. år;
for skoleelevar, studentar og pensjonistar:
Kr. 75,— pr. år.

Redaksjonelt

Som du ser av rubrikken over, har vi omorganisert redaksjonen av bladet. Redigeringa har vist seg å vere for arbeidskrevjande for ein enkeltperson med full jobb. Derfor har vi dannar ein redaksjon som skal styre bladet fram til landsmøtet i haust. Det blir opp til dette landsmøtet å finne ei meir permanent ordning.

I dette nummeret legg vi inn innbetalingsblankett for 1993. Vi håpar at alle bruker blankettane siene — snøgt. *Hugs at de bestemmer om bladet skal komme ut også i framtida!*

Hovudtemaet i dette nummeret kjem til å vere aktuelt i mange år framover — enten vi blir medlemmer i EF eller ikkje. Språkrådet har lenge vore opptatt av dei språklege konsekvensane av den europeiske integrasjonen, og dette vart sett opp om hovudemne på årsmøtet i rådet i januar. Fem innleiarar belyste emnet frå ulike kantar — blant dei var to stortingsrepresentantar (Gunnar Skaug frå Arbeidarpartiet og Tora Aasland Houg frå SV) og ein statssekretær (Ole Berrefjord frå statsministerens kontor), som alle såg saka frå norsk side. Dei to andre innleiarane gav ei framstilling av situasjonen i EF sett «innanfrå»: Førstekonsulent Dag Finn Simonsen i Språkrådet presenterte EFs reglar og praksis, og døsent Hartmut Haberland frå Institut for sprog og kultur ved Roskilde Universitetscenter i Danmark gav ein rapport om dei språklege erfaringane danskane har gjort med EF-medlemskapet så

langt. Vi har vore så heldige å få lov til å trykke desse to innleiingane på dei følgjande sidene her i bladet.

EØS og EF er blitt eit viktig arbeidsfelt for Språkrådet. I eit fyldig notat stila til UD og Kulturdepartementet (datert 28.4.1992) peika rådet på ein del sentrale krav og problem:

— Alle viktige dokument må ligge føre på norsk, fordi allmenn tilgang til informasjon er eit vilkår for demokratiet. Det gjeld ikkje minst dei mange nye lovane, forskriftene og standardane som blir gjort gjeldande her som følgje av EØS-avtala. Bruk av fremmendspråkleg lov- og regelverk kan få følgjer for konkurranseseevne og rettstryggleik, og også for forbrukarvern og arbeidarvern. Derfor trengs det reglar og ordningar som sikrar fri hjelp til omsetting og tolking. Det er òg nødvendig å styrke kompetansen på området juridisk omsetting, og norsk fagspråksarbeid bør rustas opp. Ei aktiv språkrøkt vil vere viktig for å hindre framvoksteren av eit uforståeleg «euronorsk» i tilknyting til byråkrati og regelverk. Kurs og utdanning av språkkonsulentar er eitt aktuelt tiltak her.

— For å hevde seg internasjonalt, må norske bedrifter bygge opp fremmendspråkskompetansen sin — noe mindre bedrifter kan få problem med (t.d. viss anbod må leveras inn på engelsk). Større bedrifter kan på si side komme til å ta i bruk engelsk som administrasjonsspråk. Det kan svekke norsk som forretningsspråk.

— Det bør kanskje stillas språk-

lege krav til utanlandske firma som etablerer seg i Norge. Det kan gjelde språk i marknadsføring, rett for arbeidstakarar til å bruke norsk, kompetansekrav ved tilsettingar o.l.

— Spørsmålet om måljamstilling i ein EØS-samanheng må greias ut. I eit brev til statsministerens kontor (12.11.1992) presiserte rådet at det må stillas krav om offisiell status for norsk i EF i ein søknad om EF-medlemskap, og at søknaden ikkje må gi signal som kan tolkas som ei innsnevring av norsk måljamstilling i EF-samanheng. Kontoret svarte at søkeren ikkje inneheld noe slikt krav, men at ein vil ta det opp under forhandlingane. Når det gjeld bokmål og nynorsk legg regjeringa til grunn at norsk EF-medlemskap ikkje skal innebere noe brot på jamstillingssprinsippet.

Språkrådet konkluderte i notatet sitt:

«Enda EØS-avtalen understrekker respekten for det kulturelle mangfold i Europa, nærer Norsk språkråd en viss frykt for at den internasjonale tilpasningen som samarbeidet vil innebære, kan gå ut over det språklige mangfold i Norge. Vi frykter at rasjonaliserings- og effektiviseringshensyn og økonomiske argumenter i stigende grad vil bli brukt mot målloven, og at utviklingen også på andre vis vil undergrave folks mulighet for å skrive nynorsk eller andre mindre brukte varianter av norsk. Skal dette unngås, må myndighetene alt nå reflektere over problemene og vurdere behov for tiltak.»

LSV

Språkpolitikk, språkregler og språkpraksis i EF

Foredrag på Norsk språkråds årsmøte 22.1.1993

Av Dag Finn Simonsen

1 Innledning

I dette innlegget vil jeg først gi et historisk riss over EFs språkpolitikk og kommentere organisasjonens generelle språkregler. Jeg vil så gå inn på situasjonen ved de sentrale EF-institusjonene. Til slutt skal jeg forsøke å drøfte framtidsutsiktene, blant annet med henblikk på Norges EF-søknad.

2 Et historisk riss over EFs språkpolitiske utvikling

2.1 Begynnelsen

Som fenomen er EF typisk for de første etterkrigsåra, da man også fikk andre samarbeidsorganisasjoner (Europarådet, OEEC, NATO osv.).¹ Bakgrunnen for interessen for internasjonalt samarbeid var krigen og Tysklands-spørsmålet, amerikansk kapitaloverskudd og Europas behov. Det første EF var *Den europeiske kull- og stålunionen* (EKSF), inngått av seks land på grunnlag av Paristraktaten og gylig fra 1952.

EFs første språk var *fransk*. At Paristraktaten var bare skrevet på fransk, skyldes vel at initiativet kom fra Frankrike (Schumanplanen) og gikk ut på å legge fransk og tysk kull- og stålindustri inn under en felles overnasjonal myndighet.

1957 blei det i Roma vedtatt to nye EF-traktater — om *EØF* og om *Euratom*. I EØF-traktaten (ofte bare kalt Romatraktaten) er målet tettere økonomisk integrasjon, men traktaten rommer også planer om politisk samling. Et motiv for inngåelsen var å integrere Tyskland i det internasjonale statsfellesskapet.

Begge traktatene var skrevet på *nederlandsk*, *tysk* og *italiensk* foruten på *fransk*, med en (likelydende) artikkel om språk:

Med forbehold af de i Domstolens processreglement fastsatte bestemmelser fastlægger Rådet med enstemmighed den ordning, der skal gælde for Fællesskabets institutioner på det sproglige område.
(Sitert etter Traktater 1987)

At Rådet skulle vedta reglene, og at det måtte skje enstemmig, understreker karakteren av språkpolitisk kompromiss.

2.1 Forordning nr. 1/1958

EFs ministerråd fastsatte EFs språkregler med forordning 1/1958, heretter kalt «språkforordningen». Mer korrekt blei det vedtatt tre like forordninger – altså også en for Kull- og stålunionen, som fikk felles språkregler med Euratom og EØF.²

At man likestilte fire språk, overrasker ikke. Det nasjonale var et ømtålig emne også i femtiåra og aksentuert av forsvarspolitiske spørsmål (kald krig, fransk Algerie-krig, slutt på okkupasjonsstyret i Tyskland osv.).

Hoveddelen av språkforordningen inngår i et sakspapir til dette møtet³. Av forordet framgår det at traktatspråk = offisielt språk, et prinsipp som er gjentatt i EØS-sammenheng⁴. Artikkel 1 sier at EF har ni offisielle språk; opprinnelig var det fire. Den taler både om offentlig språk og arbeidsspråk, uten at det redegjøres for hva skillet eventuelt består i.

Forordningen har trekk til felles med målloven. Etter artikkel 2 har borgere av EF-land som skriver til en EF-institusjon på et språk med offisiell status, krav på svar på samme språk.

En forordning er bindende. Til gjengjeld overlater EF langt på vei språkpolitikken til medlemslanda. Forordningen sier ingenting om status for nye lands språk. Fra EF-kommisjonens danske informasjonskontor får jeg opplyst at dette alltid ordnes ved forhandlingene⁵. Det er automatikk de facto, om ikke de jure.

Etter artikkel 8, som nevner stater med «mer enn ett offisielt språk», skal det bestemmes «efter anmodning fra den pågældende stat, hvilket sprog der skal anvendes på grundlag af de almindelige regler i den pågældende stats lovgivning». Alle de opprinnelige EF-landa var språkkløyde, så en forstår behovet for å forutse konflikter. Formodentlig var det dette punktet Irland viste til da landet under sine forhandlinger med EF pressa på for å få status for irsk.⁶ (Irland lyktes delvis.)

Ut fra dette skulle det være klart både at Norge må reise språkspørsmål under forhandlingene, og at en formelt og reelt kan kreve både bokmål og nynorsk som offisielle EF-språk.

FORORDNING NR. 1

om den ordning, der skal gælde for Det europæiske Fællesskab på det sproglige område

Artikel 1

De officielle sprog og arbejdssprogene for Fællesskabets institutioner er dansk, engelsk, fransk, græsk, italiensk, nederlandsk, portugisisk, spansk og tysk.

Artikel 2

Dokumenter, som en medlemsstat eller en person, der er undergivet en medlemsstats jurisdiktion, retter til Fællesskabets institutioner, kan efter afsenderens valg affattes på et af de officielle sprog. Svaret skal affattes på det samme sprog.

Artikel 3

Dokumenter, som en Fællesskabsinstitution retter til en medlemsstat eller til en person, der er undergivet en medlemsstats jurisdiktion, skal affattes på denne stats sprog.

Artikel 4

Forordninger og andre dokumenter, der er almengyldige, affattes på de ni officielle sprog.

Artikel 5

De Europæiske Fællesskabers Tidende udkommer på de ni officielle sprog.

Artikel 6

Fællesskabets institutioner kan i deres forretningsorden fastsætte de nærmere regler for denne ordning på det sproglige område.

Artikel 7

Den sproglige ordning for sagerne ved Domstolen fastlægges i dennes procesreglement.

Artikel 8

Har en medlemsstat flere officielle sprog, bestemmes det efter anmodning fra den pågældende stat, hvilket sprog der skal anvendes på grundlag af de almindelige regler i den pågældende stats lovgivning.

Denne forordning er bindende i alle enkeltheder og gælder umiddelbart i hver medlemsstat.

2.2 Integrasjon og nasjonale særinteresser

Parlamentet og Domstolen har vært overgripende institusjoner siden 1958. Med den såkalte fusjonstraktaten fikk EF i 1967 også et felles råd og en felles kommisjon. De sentrale organa har seinere fastsatt institusjonsspesifikke språkregler på basis av forordning 1/58. Dette kommer jeg tilbake til.

Etter 1957 gikk det seksten år før EF ble utvida og tallet på EF-språk økte. Ved tre inntrakk (1973, 1981 og 1986) fikk fem nye språk offisiell status: engelsk, dansk, gresk, spansk og portugisisk. Dette viser gjennomslaget for nasjonale særinteresser.

EF var i seksti- og syttiåra prega av strid om integrasjonspolitikken. Forsøk på å fremme tettere samarbeid mislyktes flere ganger. Men målet om tettere samarbeid, hjemla i EØF-traktaten, har aldri vært oppgitt. Siden toppmøtet i Haag i 1969 har EF offisielt gått inn for økonomisk og monetær union. Den faktiske opprettelsen av Formannskapet i 1975 er blant de tiltaka som markerer integrasjonsviljen.

Med oljekrise, konjunktur nedgang, inflasjon og valutauro i syttiåra stagnerte samarbeidet, som etter hvert også lei under politiske konflikter og ensidig bruk av enstemmighet. Europeisk kapital sakka etter; EF følte kniven på strupen. Inngåelsen av det europeiske monetære samarbeidet i 1979, med fellesvalutaen ecu, ironisk kalt esperantovaluta, var et vendepunkt.

EF kom ut av krisa ved å ta opp unionspolitikken på ny, særlig med sin felles akt fra 1987, der blant annet planene om et indre marked formuleres. I 1992 kom Maastrichtavtalen, med planer om unionsborgerskap, utvida politisk og militært samarbeid osv. Her er overnasjonalitet — og dermed det nasjonale spørsmål — for alvor satt på dagsorden.

Men om situasjonen i disse åra var fastlåst med hensyn til offisiell status og prega av nasjonalstatsinteresser, blei det ført språkpolitikk i EFs institusjoner. Denne politikken kan tolkes i lys av striden om integrasjon, skjønt frontene ikke er så klare.

2.3 Flertydig språkpolitikk

Utvidelsene av EF løp ikke friksjonsfritt. Flere ganger blei det foreslått å begrense flerspråkspraksisen. Men forslag i Kommisjonen om asymmetrisk begrensning i muntlig (1978) og skriftlig (1980) kommunikasjon — med tolking og oversetting fra alle språk, men bare til engelsk og fransk — vant ikke fram.⁷

I 1982 vedtok Europaparlamentet — som svar på en politisk uttalelse om at EF-organ ikke kunne være forplikt til å tolke og oversette mellom ni språk — en resolusjon som bekref-

ter absolutt språklig jamstilling internt. I en rapport som lå til grunn for vedtaket, het det at flerspråkhetsen er en sentral del av Europas kulturarv og bør holdes oppe.

Begrensingsforsлага var sentralistiske og økonomisk-administrativt begrunna. At Kommisjonen ikke støtta dem, kan ses som et strategisk trekk. Ut fra EFs interesser vil den ikke utfordre nasjonale stemninger. Til et parlamentsforslag i 1974 om latin som EFs lingua franca svarte Kommisjonen at saka lå utafor dens kompetanseområde. Dette er en viktig uttalelse.

På den annen side har institusjonene stått sammen om tiltak av integrerende art. I utdanningspolitikken, sjøl et uttrykk for økende integrasjon, har EF søkt å styrke fremmendspråksopplæringa i medlemslanda. Et åpenbart motiv er behovet for å bedre arbeidsstokkens mobilitet, ut fra mål som det indre marked.

Et direktiv fra 1977 om undervisning av barn av innvandrere fra EF-land kan ses i dette perspektivet.⁸ Men alt i 1974 foreslo Kommisjonen et handlingsprogram for fremmendspråkopplæring.⁹ Først rundt 1990 er det blitt realisert, gjennom LINGUA-programmet, som er åpent for ni språk pluss letzeburgesch og irsk.

Frykt for engelskspråklig dominans lå bak forslaget om latin og er et motiv for å bedre fremmendspråksopplæringa; det siste blir da et kulturpolitiske mål på linje med forsettet om å styrke europeisk film- og fjernsynsproduksjon overfor amerikansk.

Motstand mot engelsk er på den ene side uttrykk for nasjonale særinteresser. Frankrike er viktig her; landets nasjonalforsamling vedtok i sommer å styrke grunnlovsvernet for fransk som ledd i Maastricht-forberedelsene.¹⁰ På den annen side nærer mange uro for at framgangen for engelsk skal true Europas språkmangfold. Europaparlamentet vedtok i 1984 en resolusjon om «bruk av språk i fellesskapet» for å markere det siste standpunktet.¹¹

Parlamentet har siden 1983 sørget for økonomisk støtte til EFs «mindre brukte språk», i 1992 2,5 millioner ecu, altså 20 millioner norske kroner. Parlamentet har trukket Kommisjonen med på denne politikken, der EF samarbeider med det frittstående Kontoret for mindre brukte språk i Dublin.

Det fins minst tretti-førti språklige minoriteter i EF (fremmendarbeidere og «tvilsomme» språksamfunn er da holdt utafor). De omfatter femti millioner mennesker eller mer og spenner fra store nabolandsmajoriteter som de tysktalende i Italia og Frankrike til etniske grupper som baskerne i Spania og Frankrike. Situasjonen for språka varierer sterkt.¹²

Støtten skaper EF-entusiasme blant minoritetsspråkforkjempere, som vil bruke EF-innflytelse mot nasjonalstaten. Men midlene er beskjedne, vurdert etter antall språk og brukere.

3 Om språksituasjonen ved de sentrale EF-organa i dag

3.1 Generelt

Som det historiske risset viser, kan en se EFs utvikling som styrt av motsetningen mellom integrasjonspolitikk og kamp for nasjonale særinteresser. Språkpolitisk må særinteresse sies å ha trukket det lengste strå til nå.

EFs byråkrati har vært omtalt som uhyggelig stort. De fire sentralinstitusjonene har til sammen 20 000-25 000 ansatte; av dem er 7000-8000 språkfunksjonærer.¹³ De samla administrasjonsutgiftene var i 1990 ca. 2,36 milliarder ecu, dvs. ca. 18 milliarder norske kroner (4,8 % av budsjettet). Språktjenestene sies å legge beslag på minst 40 %.¹⁴ Det skulle tilsvare mellom sju og åtte milliarder kroner.

EFs nispråkspraksis er enestående i internasjonalt samarbeid, og gir 72 forskjellige «språkpar» ved tolking. EFs publikasjonskontor er blant verdens største forlag. Det utgir 40 tidsskrift og 900 andre publikasjoner i året. Særlig viktig er det offisielle EF-tidende, som kommer med to utgaver på ni språk hver dag og trykker alle forordninger, direktiv, dommer o.l.¹⁵

Hvorvidt språktjenestene svarer til reelle behov eller mest har symbolfunksjoner, er vanskelig å bedømme. En intern tjenesteanvisning til den vesttyske EF-ambassaden i 1988 om å insistere på bruk av tysk i henhold til EFs regler¹⁶ vitner om bekymring for tysk i EF. En tilsvarende formaning gav Danmarks utenriksminister Elleemann-Jensen til sine ministerer i 1992.¹⁷

Alle de sentrale institusjonene ligger i språkkloyyde områder med større eller mindre franskspråklig dominans — Brussel, Luxembourg, Strasbourg — dette kan knapt være tilfeligg. Ved institusjonene er det nasjonale staber av språkfunksjonærer (tolker, oversettere, terminologer), embets- og tjenestemenn og fagekspertes (landbruk, databehandling, jussosv.).

Hvordan kommuniserer de ansatte internt? Spør vi slik, spør vi etter EFs reelle, skjønt uformelle, arbeidsspråk. Det fins foreløpig ingen sammenfattende vitenskapelig undersøkelse

av dette, men alt tyder på sterk dominans for fransk og engelsk.

Jeg skal gå inn på situasjonen ved fire av institusjonene: Kommisjonen, Rådet, Domstolen og Parlamentet.¹⁸ Det er de to første som er allmennpolitisk viktigst.

3.2 EF-kommisjonen

Kommisjonen er det institusjonelle uttrykk for EFs integrasjonstendens. Den legger opp EFs politikk og følger praktiseringa av traktatene. Administrasjonen består av et generalsekretariat, 23 generaldirektorat (tilsvarer fagdepartement) og en del andre tjenestegreiner, blant dem språktjenestene.

Kommisjonen fremmer forslag for Rådet og gjennomfører vedtak. Ofte trekkes eksperter fra medlemslanda inn. Det er hyppige konsultasjoner, høringsrunder og møter. Den store tverspråklige kontakten medfører naturligvis utstrakt bruk av språktjenester. I 1988 blei det i Kommisjonen oversatt hele 900 000 sider¹⁹ (jamfør omfanget av de norske EØS-oversettselserne).

Kommisjonens «operasjonelle prosedyrer» slår fast at alle eksterne dokument — samt visse interne — må foreligge på ni språk. I prinsippet tolkes det fra og til ni språk. Men den formelle likheten svarer ikke til realitetene. En undersøkelse i 7 av 23 generaldirektorat viste overveldende dominans for fransk og engelsk som arbeidsspråk både i interne og eksterne sammenhenger.²⁰ En annen undersøkelse tyder på et forestående generasjonsskifte, der engelsk vil overta for fransk.²¹

Forslag om å endre praksisen har som nevnt ikke fått støtte. Man vurderer de materielle og organisatoriske belastningene ved språktjenestene som små veid mot den politiske belastningen ved å endre reglene. Språkspørsmålet er ømtålig.

3.3 Rådet

Rådet er EFs besluttende organ, der motsetninger mellom landa utsøller seg. Rådet består av fagministrer og kalles også Ministerrådet. Når regjeringsjefene har toppmøte, heter Rådet «Det europeiske råd». Formodentlig er det i dette forumet avgjørelser om endringer i EFs språkpolitikk må tas. Den formelle ledelsen av EF går på omgang; dette kalles Formannskapet.

Rådet gjør vedtak etter forslag fra Kommisjonen og etter at Parlamentet har uttalt seg. Det har mindre overnasjonalt preg. Saker forberedes for det meste i de nasjonale departementa, og en trenger langt mindre byråkrati enn i Kommisjonen.

Rådet arbeider med ni språk eksternt. Oversetting av forordninger og beslutninger regnes som uomgjengelig fordi bestemmelsene får rettskraft i medlemslanda. Men også i Rådet er engelsk og fransk viktigste språk blant saksbehandlerne. På offentlige møter bruker ministrene alltid landets språk, ved uformelle treff oftest engelsk eller fransk.

I 1989 vedtok Rådet 394 forordninger, 79 direktiv og 161 beslutninger.

3.4 Domstolen

Domstolen skal være uavhengig og overvåke og tolke EF-retten.

Domstolens forretningsorden inneholder språkbestemmelser. En artikkel nevner irsk i tillegg til de ni språka (som nevnt et resultat av forhandlingene). Det betyr at juridiske dokument utstedes også på irsk. Språkreglene er sakorienterte og instituerer en vidtgående flerspråkspraksis. De tar individuelle og – ikke minst – nasjonalstatlige hensyn.

Saksanleggere kan i prinsippet velge mellom ti språk. Men bringes Domstolen inn mot en medlemsstat, skal rettsforhandlingene føres på statens offisielle språk (ved mer enn ett offisielt språk kan saksanleggeren velge blant dem).

Uavhengig av dette kan en stat bruke sitt offisielle språk hvis den deltar på andre måter under rettsforhandlinger. Også dommere, advokater, vitner osv. har rett til å bruke sitt eget språk hvis det er ett av de offisielle.²² Det tolkes likevel bare til saksspråket. Dokument skal oversettes til dette. Tolking og oversetting påhviler Domstolen.

Offentliggjøringer, særlig dommer, skal oversettes til alle offisielle språk. I 1990 blei det innbrakt 340 saker. EF-retten former i økende grad rettspleien i medlemslanda.

3.5 Europaparlamentet

Parlamentet, direkte valgt siden 1979, har etter hvert fått en viktig rolle i budsjettprosessen. Delegatene sitter i grupper etter parti, og er neppe redskap for nasjonalstatsinteresser.

Alle parlamentsdokument utformes på ni språk. Prosedyreregel 15 (2) (gjelder plenum) lyder slik: «Taler som blir holdt på ett av de offisielle språka, blir simultanoversatt til de andre offisielle språka, så vel som til andre språk, i tilfelle Parlamentets administrasjon finner det nødvendig.»²³

Språkpolitisk er Parlamentet viktigst som resolusjonsorgan og talerstol. Siden syttiåra er det ofte tatt opp språkspørsmål. Parlamentet øver direkte innflytelse på EFs språkpolitikk; som nevnt har det ikke minst hatt betydning for minoritetsspråka.

Skjønt Parlamentet insisterer på likhet, oppleves flerspråkspraksisen som et problem. Den hindrer utvikling av «parlamentarikeridentitet» og svekker kontakten mellom taler og publikum. På den annen side ønsker Parlamentet med sin språkpolitikk å sikre informasjon på alle språk for å føre demokratisk kontroll i EF. Det kjemper også for sin institusjonelle rolle.

Etter en resolusjon i 1990 kan katalansk være på vei inn i Parlamentet.²⁴

4 Framtidsutsikter

4.1 EFs dilemma

Skal integrasjonen gå videre, mot mer overnasjonalitet, slik Maastrichttraktaten legger opp til, trenger EF en språkpolitikk for dette formålet, i stedet for den nasjonalstatenes politikk som føres nå. En ny politikk må både sikre effektiv overnasjonal administrasjon og kunne godtas i medlemslanda.

Til det første trengs det funksjonelle og ikke unødig dyre språkordninger. Den som trenger et lingua franca, trenger tendensielt bare *ett* lingua franca, så også med EF. Engelsk kunne fylt denne rolla i dag, var det ikke for språkets nasjonale tilknytning, som land som Frankrike neppe vil se bort fra.

For å unngå tilbakeslag må EF på den annen side ha ordninger som sikrer likebehandling og demokrati, for fremmendspråkopplæring, utestableringer og arbeidsvandringer kan ikke på lang tid, om noen gang, gjøre alle tospråklige. Ordningene kan prinsipielt ikke stå tilbake for det nasjonalstatene tilbyr.

EF betoner ikke-diskriminering i økonomien og lover et «borgernes Europa». Men også i store EF-land kan det spores uro over konkurransevridning skapt av fransk-engelsk språkhegemoni.²⁵ Og om språkmektige akademikere kan se seg tjent med EF-systemet, er situasjonen for arbeiderklassen en annen.²⁶

Språk symboliserer også kulturell egenart. EFs nåværende politikk tar hensyn til dette på statsplan, men knapt noe mer. Hvordan skal behovet for tilhørighet ivaretas i framtida? EF har bare retoriske løsninger. Maastrichttraktaten sier at EF både «respekterer den nationale og regionale mangfoldighed og [...] fremhæver den fælles kulturarv». ²⁷ Språkvitere i Europa og USA tilbyr nå EF sine tjenester for språkpolitikkens del.

4.2 Øst-Europa og Norden

Opplosningen av østblokka påvirker EFs situasjon. Til nå har de politiske virkningene vært positive; det er skapt et bilde av EF som Euro-

pas redningsmann. På lengre sikt kan de språk- og kulturpolitiske belastningene bli alvorlige.

Den tyske språksosiologen Harald Haarmann tror EF vil innføre selektiv flerspråklighet, der engelsk, fransk, tysk, spansk, kanskje russisk, får en privilegert stilling.²⁸ Hans resonnement er slik: Land som Ungarn, Tsjekkia og Slovakia orienterer seg mot EF. Foruten økonomisk vekst og sosial velferd ønsker de først og fremst støtte for sine språk som symbol for nasjonal identitet. Etter dagens praksis må språka få offisiell status hvis landa blir medlemmer. Da vil EFs språktjenester bryte sammen.

Men EF kan bruke en utvidelse som påskudd til å justere sin språkpolitikk og komme sammenbruddet i forkjøpet. De nordiske språka står her først i køen. Det er ikke usannsynlig at EF vil se norsk, svensk og dansk under ett, sjøl om dette krever en intern avklaring som foreløpig ikke har funnet sted.²⁹ Denne løsningen står ikke i motstrid til det Haarmann skisserer.

4.3 Norsk på EFs indre marked

Språkminoriteter i Europa frykter at integrasjonen i EF vil knytte sosialt avansement enda tettere til beherskelse av store språk.³⁰ Vi kan spørre hva som vil skje med norsk på EFs indre marked. Vil språket i økende grad miste bruksområder?

Perspektivet er fraværende i Europautredningens kulturdelen, som sier om språk i EF at det «for Norges vedkommende ikke vil være annerledes enn i andre internasjonale organisasjoner [...] , f.eks. FN og OECD».³¹ Men EF-samarbeidet er tenkt mye mer omfattende enn det i FN og OECD.

Målet for det indre markedet er å øke handelen over grensene. Det vil nødvendigvis øke bruken av fremmendspråk i landa; på lengre sikt kan dette få vel så store virkninger som den språkpolitiske løsningen i EF. I tillegg må en vente at også forsknings- og utdanningspolitisk samarbeid og liknende tiltak trekker i denne retningen.

Å søke om EF-medlemskap er en språkpolitisk handling. Et land som søker medlemskap, får etter nåværende praksis godkjent sitt/sine språk som offisielle, men bidrar dermed til å aksentuere latente konflikter i EF. Et land som avstår fra å stille krav, sender vel ut omtrent dette signalet: «Landet NN mener språk ikke er så viktig, og kan godta innsnevring av EFs flerspråkspraksis.» I begge tilfeller påvirkes EFs språkpolitikk.

Norsk språkråd har bedt myndighetene kreve offisiell status for norsk. Dette er uten tvil å

ta nasjonalstatens parti mot EF, og har vært vurdert som riktig både fordi det må sies å være en del av spillet, og fordi EF foreløpig står uten noen akseptabel alternativ politikk. Rådet har også sendt to notat til UD; de omfatter blant annet forslag til brei språkplanlegging i møtet med EF. Jeg skal ikke gå detaljert inn på dette.

5 Avslutning

Jeg har i dette innlegget betont konflikten mellom nasjonale særinteresser og integrasjonskrefter i EF. Nasjonalstatenes stilling er tvetydig, men deres rolle er helt avgjørende. Gresk blokering av EF-anerkjennelse av Makedonia viser det.

EFs utvikling mot tettere samarbeid og union er etter mitt syn den aksen mye vil dreie seg om. Jeg trur ikke det kan skje noen økonomisk integrasjon som ikke også blir kulturell – og språklig. Jo mer integrert EF blir og jo mer omfattende samarbeid, desto større vil følgene for språka i EF bli.

En ting er stillinga for norsk. Kanskje er det i tillegg behov for en norsk «europeisk språkpolitikk»? Burde kanskje Språkrådet alt nå diskutere hva en ut fra språkdemokratiske vurderinger – i alle land – er best tjent med: ett internasjonalt storspråk (engelsk) eller språklig maktbalanse i EF, som før?

EFs språkpolitikk er forma i dragkampen mellom landa. Den framtrer for noen som stylingsløs og irrasjonell. Men er EFs språkutgifter virkelig så store? Åtte milliarder kroner delt på 340 millioner innbyggere gir ca. 25 kroner per hode. Verden er uten tvil språkdelt, og det koster å drive internasjonalt samarbeid. Klogene over omfang og kostnader avspeiler helt bestemte holdninger.

Ved en omstrukturering må flerspråksmodellen heller styrkes enn svekkes. I framtida må en se store og små språk i sammenheng, planlegge for både majoriteter og minoriteter. Det krever at spenninga og maktbalansen i EF ikke utløses ved at store land slutter lag mot små og mot sine egne minoriteter.

Dette mener jeg kan være signala til de norske politikere og embetsmenn som skal representere oss overfor EF.

Noter

1. Opplysningene om EFs oppbygging og utvikling bygger i stor grad på informasjonsmateriell fra EF, først og fremst i serien Europæisk Dokumentation, særlig Borchardt 1990 og Noël 1991.
2. Coulmas 1991a: 28 (note 4).

3. Dette er Ammundsen 1991. Sitat fra språkforordningen viser til den danske versjonen som er gjengitt der.
4. Se handelsministerens svar til Paul Chaffey (SV). Innstilling 1991-92: 141.
5. Samtaler med Anders Bock i Informasjonstjenesten januar 1993.
6. Coulmas 1991a: 5.
7. Opplysningene om begrensningsforslaga bygger på Coulmas 1991b.
8. de Witte 1991: 170 f.
9. Coulmas 1991a: 9.
10. Vedtaket blei skarpt kritisert av Henri Giordan i en artikkel i *Libération* i sommer. Giordan mener det befester fransk språksjåvinisme og rammer minoritetsspråka i landet. Artikkelen er gjengitt på engelsk i *Contact Bulletin* 9-2/1992.
11. Skutnabb-Kangas og Phillipson 1992: 33.
12. Jeg har skrevet om EFs minoritetsspråk i en artikkel som trykkes seinere i vinter. Se Simonsen 1993.
13. Disse talla framkommer ved sammenregning av opplysninger i Coulmas 1991b. Brosjyrer fra EF gir lavere tall.
14. Dette tallet oppgis av flere. Se for eksempel Haarmann 1991a: 104.
15. *EF-kommisionen ...*: 21 f.
16. Se Ammon 1991: 81.
17. *Politikken* 25.3.92.
18. Når ikke annet er oppgitt, bygger opplysningene i framstillingen av språksituasjonen i de fire EF-institusjonene på Coulmas 1991b. Også Ammundsen 1991 gir et overblikk.
19. *EF-kommisionen ...*: 21.
20. Gehnen 1991.
21. Haselhuber 1991.
22. Vitner og sakkyndige kan gis rett til å bruke også ikke-offisielle språk hvis de ikke behersker ett av de offisielle.
23. Sitert etter Coulmas 1991b: 30 og oversatt fra tysk av DFS.
24. *Contact Bulletin* 8-1/1991.
25. Vest-Tysklands økonomiminister Haussmann sa i en tale 18.10.1989 ved Kommisjonens representasjon i Bonn at det gir konkurranselempre for små og middels store vesttyske bedrifter at informasjonsmateriale fra EF-kommisjonen ofte ikke foreligger på tysk til rett tid. Ammon 1991: 83.
26. LO tok opp språkbehov i arbeidslivet alt i tilknytning til EØS-avtalen og bad regjeringa sørge for at «nordisk språk blir klassifisert som et offisielt språk i EØS». Brev til statsministeren 24.9.91.
27. Traktat 1992: 48.
28. Harmann 1991b: 19 f.
29. Jacques Delors gav ingen konkrete signal om dette da han i september 1992 svarte på to spørsmål i EF-parlamentet om språkpolitikkens framtid. *Courrier du personnel* 17 (24.9.92)
30. Haarmann 1991a: 112.
31. *Kultur, media ...*: 28.

Litteratur

- Ammon, Ulrich: Die Stellung der deutschen Sprache in Europa und in der Welt im Verhältnis zu ihrer Stellung in den EG-Gremien. I *Sociolinguistica* 5/1991.
- Ammundsen, Peter: Oversættelse i EF. I *Språkvård* 2/91.
- Borchardt, Klaus-Dieter: *Europas samling. Det Europæiske Fællesskabs oprettelse og udvikling*. Europæisk dokumentasjon. EFs publikasjonskontor. Luxemburg 1990.

- Brev datert 24.9.91 fra Landsorganisasjonen i Norge til statsminister Gro Harlem Brundtland.
- Contact Bulletin*. Kontoret for mindre brukte språk. Dublin.
- Coulmas, Florian (1991a): European integration and the idea of the national language. I Coulmas (utg.).
- Coulmas, Florian (1991b): Die Sprachenregelung in der Organen der EG als Teil einer europäischen Sprachenpolitik. I *Sociolinguistica* 5/1991.
- Coulmas, Florian (utg.): *A Language Policy for the European Community. Prospects and Quandaries*. Berlin – New York 1991: Mouton de Gruyter.
- Courrier du personnel*. 17/1992: 9 (24. september.) (Internett blad for de ansatte i Kommisjonen.) Brussel.
- Den almindelige beretning for 1991*. EFs publikasjonskontor. Luxemburg 1992.
- EF-kommisionen og Fællesskabets administration*. (Forfatter ikke oppgitt.) Europæisk dokumentasjon. EFs publikasjonskontor. Luxemburg 1989.
- Gehnen, Marianne: Die Arbeitssprachen in der Kommission der Europäischen Gemeinschaften unter besonderer Berücksichtigung des Französischen. Eine Fragebogenhebung in der Generaldirektionen, konzipiert von Hartmut Kleineidam. I *Sociolinguistica* 5/1991.
- Haarmann, Harald (1991a): Language politics and the new European identity. I Coulmas (utg.).
- Haarmann, Harald (1991b): Monolingualism versus Selective Multilingualism – On the Future Alternatives for Europe as It Integrates in the 1990s. I *Sociolinguistica* 5/1991.
- Haselhuber, Jakob: Erste Ergebnisse einer empirischen Untersuchung zur Sprachensituation in der EG-Kommission (Februar 1990). I *Sociolinguistica* 5/1991.
- Innstilling fra utenriks- og konstitusjonskomiteen om samtykke til ratifikasjon av Avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområdet (EØS), undertegnet i Oporto 2. mai 1992*.
- Stortingsproposisjon nr. 100 (1991-92).
- Kultur, media, idrett, utdanning og forskning – norske interesser i et europeisk perspektiv*. Delrapport til Europautredningen. Uten trykkested og årstall.
- Noël, Emile: *Det europæiske fællesskabs institutioner*. Europæisk dokumentasjon. EFs publikasjonskontor. Luxemburg 1991.
- Nytt fra EF*. Ukentlig informasjonsflak fra EF-kommisjons Oslo-delegasjon.
- Simonsen, Dag F.: Minoritetsspråk og minoritetsspråks-politikk i EF. I *Norsk lingvistisk tidsskrift* 1/1993. (Under utg.)
- Skutnabb-Kangas, Tove og Robert Phillipson: Manuskript til innledningskapittelet i *Linguistic Human Rights*. (Under utg., Cambridge University Press.)
- Sociolinguistica*. Internationales Jahrbuch für Europäische Soziolinguistik. Tübingen: Niemeyer. Nummer 5/1991 handler om språkpolitikk og språksituasjon i EF.
- The Community's Institutions and the teaching of foreign languages : 1976-1988. Proposal for a COUNCIL DECLARATION establishing the LINGUA programme to promote training in foreign languages in the European Community. Proposal for a Council Decision for the promotion of the teaching and learning of foreign languages in the European Community as part of the LINGUA programme*. Annex 1. Stensil. EF-kommisjonen. Brussel, 6. januar 1989.
- Traktat om den europæiske union*. EFs publikasjonskontor. Luxemburg 1992. (Maastrichttraktaten.)
- Traktater om oprettelse af De europæiske fællesskaber*. Forkortet udgave. EFs publikasjonskontor. Luxemburg 1987.
- Witte, Bruno de: The Impact of European Community rules on linguistic policies of the Member States. I Coulmas (utg.).

Nogle bemærkninger om det danske sprogs tilstand og vilkår efter 20 års dansk EF- medlemskab

Av Hartmut Haberland

Enhver ved at der i Danmark ikke findes nogen eksplisit formuleret sprogpolitik. Så den vil jeg ikke snakke om her i dag.¹

Mit emne i dag er Danmarks sproglige erfaringer fra 20 års medlemskab i EF. Man kan spørge: hvordan har EF-medlemskabet påvirket det danske sprog, og også, hvordan har medlemskabet påvirket danskernes sprogbrug. 'Sprogbrug' skal opfattes bredt her: danskernes sprogbrug omfatter ikke bare deres brug af dansk, men også deres brug af andre sprog ved siden af og i stedet for dansk.

Debatten om forandringerne i det danske sprog (især ordforråd og syntaks) og ændringerne i det danske sprogs status (både i Danmark og internationalt) tager oftest ud-

gangspunkt i konstateringen af at dansk er et lille sprog. Små sprog bliver lettere påvirket af store sprog end omvendt, og små sprog har lettere ved at tage domæner og i det hele taget at miste status. I verdensmålestok er dansk ganske vist ikke et særlig lille sprog: det er blandt de 100 største sprog, hvis man ordner dem efter antal talere. Men i EF er dansk det mindste af de ni sprog, som har fuld status som officielle sprog og arbejdssprog. Som tabel 1 viser, tales af nationalsprogene kun irsk og letzebueresch af færre mennesker, men irsk og letzebueresch har heller ikke fuld status som officielle sprog og arbejdssprog². Men dansk er kun 'mindste sprog' hvis man rangordner sprogene efter antal talere. Hvis man — som den

Tabel 1: (Officelle) sprog i EF, efter antal talere (1987) i millioner

tysk	63.072
engelsk	60.170
fransk	59.961
italiensk	57.330
spansk	38.320
nederlandsk	21.388
portugisisk	10.290
græsk	9.930
dansk	5.150

Til sammenligning:

irsk	700
lëtzebuergesch	367

Kilde: Ulrich Ammon, "The status of German and other languages in the European Community", i: Florian Coulmas, red. *A language policy for the European community, Prospects and quandaries*. Berlin: Mouton de Gruyter, 1991, s. 241–254.

tyske sociolingvist Ulrich Ammon har gjort – regner ud hvor stort et bruttonationalprodukt ethvert sprogs talere frembringer, står dansk på en noget højere plads (sml. tabel 2).

Når man taler om dansk som et truet sprog så henviser man oftest til faren for at dansk bliver ædt op af engelsk. Men denne trussel har i første omgang ret lidt med EF at gøre. En stor del af den sproglige påvirkning udefra skyldes ikke specielt det europæiske samarbejde. Dette gælder især påvirkningen fra engelsk, som snarere har med den tiltagende kulturelle og økonomiske globalisering at gøre og med Danmarks traditionelt tætte relationer til de en-

Tabel 2: Nogle EF-sprog efter bruttonationalprodukt i millioner US \$ (1987)

tysk	686.916
fransk	586.492
engelsk	491.440
italiensk	372.959
nederlandsk	190.797
spansk	168.820
dansk	57.657
katalansk	44.686
græsk	35.250
portugisisk	20.140

Kilde: Ammon 1991, s. 241-254.

gelsktalende lande, i dag især USA. Selv om den amerikanske kulturs indflydelse stort set er global, har ikke alle EF-lande lige tætte relationer til USA, og for den sags skyld heller ikke til de engelsktalende lande inden for EF.

Ved sprogpåvirkning må man skelne mellem et internt og et eksternt aspekt.³ Ved intern påvirkning ændrer sprog deres struktur og leksikon, ved ekstern påvirkning taber eller vinder de domæner. Disse to aspekter svarer i hvert fald for så vidt enkelte ord angår nogenlunde til sprogplanlæggernes begreber korpusplanlægning og statusplanlægning.

Den interne påvirkning

Danske sprogforskere tager det ret så afslappet hvad den interne påvirkning angår. Påvirkning gennem lån betragtes som et normalt fænomen som foregår hele tiden. Det danske sprogs ordforråd har været påvirket af blandt andet plattysk og fransk i meget højere grad end det er blevet påvirket af engelsk i den nyere tid. (I parentes bemærket har mange af de danske lån som vi i dag tolker som lån fra engelsk oprindeligt været franske, hvilket tit forklarer deres stavemåde og udtale. Et eksempel er *ressource* som ikke kommer fra engelsk *resource*, men fra fransk *ressource*).⁴ Der findes heller ikke nogen stor tilskyndelse til at assimilere lån til dansk hverken i deres ortografiske eller fonetiske fremtræden. Mayonnaisekrigen viste i sin tid at lån *skam* skal staves som ethvert dannet menneske vil stave dem, dvs. på udenlandsk. Det bliver ligefrem betragtet som positivt og prestigegivende at disse ord er fremmede.

Et andet fænomen, mindre påfaldende for de fleste, er påvirkning gennem dårlige, sjuskede oversættelser især fra det globale kommunikationssprog engelsk. I danske aviser finder man tit meget morsomme oversættelsesfejl som fx den hvor Vatikanet omtaltes som *Det hellige Hav*. Denne lapsus kan næppe forklares som oversættelse fra *La Santa Sede* (eller *Der Heilige Stuhl*), men er fra *The Holy See*.⁵ Jeg har set flodnavnet *Danube* (endda i bestemt form: *Danuben*) så mange gange i danske aviser at jeg er bange for at det kommer til at blive Donaus nye navn, hvis folk ellers opdager at det drejer sig om samme flod. Her drejer det sig selvfolgeligt om den form for sproglig sjusk som de sproglige sladderspalter lever af, men det bliver vanskeligere at undgå og at undvige påvirkningen af denne art for sjusk når det ikke drejer sig om enkelte ord, men om tekster der – som det tit er tilfældet i officielle oversættelser i EF-regi – er fulde af kalkeringer af

det værste franske kancellisprog.⁶ Dette vil nok ikke påvirke dansk dagligsprog på en afgørende måde med det samme, men det kan medvirke til skabelsen af nye afarter af dansk som kun optræder i bestemte domæner, fx lov- og administrationssproget.

Det eksterne aspekt

Dette fører os til det eksterne aspekt, statusplanlægningen, sprogenes sociolinguistiske rollefordeling på domæner. Her er vi midt inde i EF-problematikken.

Dansk er et officielt sprog og arbejdssprog i EF, sammen med de 8 andre sprog tysk, engelsk, fransk, italiensk, spansk, nederlandsk, portugisisk og græsk. Det betyder på den ene side at dansk (og de andre 'små' sprog) har en meget stærkere stilling end 'små' sprog ellers plejer at have i internationale organisationer. Til sammenligning har EFTA kun ét arbejdssprog. Europarådet arbejder i principippet kun på engelsk og fransk.⁷ På den anden side er virkeligheden tit en helt anden end traktatidealerne. I praksis arbejder også EF mest på to sprog, fransk og engelsk, selv om dette kun er udtryk for en praksis, ikke for en traktatfæstet ret. Fra tid til anden gøres der ihærdige forsøg på at holde fast ved retten til at bruge dansk (og andre sprog) i kommunikationen med EF-administrationen. Den 25. marts 1992 skriver det danske dagblad Politiken at «Udenrigsminister Uffe Ellemann-Jensen (V) kræver nu af sine ministerkollegaer, at de skriver på dansk, når de sender breve til EF-kommissionen. Udenrigsministeren frygter, at det danske sprog ellers vil blive undergravet i EF». Problemets med disse initiativer er at afsenderen af et dansk brev til EF-kommissionen ved, at brevet normalt vil blive oversat til et andet sprog før det bliver læst af rette vedkommende, mens chancerne for at et brev på fransk eller engelsk bliver læst og forstået direkte er meget større. Ved at skrive på dansk lægger afsenderen en del af kommunikationsprocessen uden for sin kontrol; han eller hun vil normalt ikke engang få det dokument at se som modtageren arbejder med. Det er nok derfor at Ellemann-Jensen, stadig ifølge Politiken, mener at det i hastesager ville være acceptabelt, hvis der vedlægges en 'uofficiel oversættelse' til for eksempel engelsk. Dilemmaet er klart: selv om viljen er der, når det drejer sig om at styrke de 'små' sprog, er det tit praktiske overvejelser der styrer sprogtalget; insisterer man på at bruge dansk også i situationer hvor det ville være nemmere at kommunikere på engelsk, kan det virke som princippryteri eller i værste fald som en gold demonstration. Der er derfor mange, også

danskere, som hellere i dag end i morgen ville opgive EFs mange sprog, og de får støtte hos nogle — men langt fra alle — danske sprogforskere. De forestiller sig en diglossisituation hvor dansk bliver brugt til kommunikation indadtil, mens (forhåbentlig) alle danskere kan klare den internationale kommunikation på engelsk.⁸

Situationen i Europaparlamentet er præget af det samme dilemma. Min kollega Carol Henriksen og jeg har undersøgt sprogtalget hos de danske medlemmer af Europaparlamentet. I tabel 3 vises hvilke officielle EF-sprog de danske medlemmer af Europaparlamentet er i stand til at bruge. (Der er 16 danske medlemmer i Europaparlamentet, men vi fik kun 11 af vores spørgeskemaer tilbage.) Det er et meget pænt resultat. Engelsk dominerer tydeligt, men der er også ret mange der kan klare sig på tysk og fransk. Ser man nærmere på hvilke sprog medlemmerne bruger i praksis (tabel 4), forskyder billedet sig dog noget. For det ene bytter tysk og fransk plads: der er flere der kan tale tysk end fransk, men dem der kan tale fransk får

Tabel 3: Sprog som de danske medlemmer af EF-parlamentet taler og forstår

	tale	forstå	læse
engelsk	11	11	11
tysk	10	10	10
fransk	8	8	8
spansk	2	4	5
italiensk	2	3	4
nederlandsk	—	1	4
portugisisk	—	—	1

Kilde: Hartmut Haberland og Carol Henriksen, *Dänisch — eine kleine Sprache in der EG. Sociolinguistica* 5:85-98 (1991)

Tabel 4: Sprog som de danske medlemmer af EF-parlamentet bruger

	tolk til stede	uden tolk
dansk	11	3
engelsk	2	11
tysk	1	4
fransk	—	7
spansk	—	2
italiensk	—	1

Kilde: Haberland og Henriksen, op. cit. (1991)

mere brug for det. For det andet er der en klar forskel mellem situationer hvor der er tolk til stede, og hvor de fleste foretrækker at tale dansk, og informelle situationer (som fx gruppermøder til forberedelse af udvalgsmøder), hvor ingen tolk er tilstede, og hvor medlemmerne normalt skal tale et andet sprog end dansk. Her er det engelsk der dominerer, fulgt af fransk og – på en fjern tredjeplads – tysk. I tabel 4 noteres kun om et sprog bliver valgt, ikke hvor tit det bliver valgt og om det bliver valgt til kortere bemærkninger eller fx i en mødelederfunktion. Fra supplerende interviews ved vi, at fx det medlem der nævner italiensk som et af sine sprog, bruger det meget ofte fordi hans politiske gruppe politisk (og derfor også sprogligt) er domineret af italienerne.

Det er et demokratisk grundprincip at man skal kunne vælges til et parlament (også Europaparlamentet) uden specielle kvalifikationer, hvilket omfatter sproglige kvalifikationer. Men i praksis ser det ud til at et medlem af Europa-parlamentet ikke kan klare sig uden fremmedsprog, i hvert fald ikke uden engelsk. Her har vi et sprogrugsdomæne som allerede er ved at gå tabt til engelsk for danskerne. Det næste skridt kunne så være at danskerne også indbyrdes taler engelsk når de diskuterer emner som de ellers plejer at diskutere på engelsk i en international sammenhæng.

Hvorfor netop engelsk?

Hvorfor er det netop til engelsk at dansk kan tabe domæner i EF-samarbejdet, og ikke til EFs traditionelle administrationssprog fransk, eller til det største EF-sprog, tysk? Som det fremgår af tabel 5, er det især folk i de små lande, og i de ikke-engelsktalende lande, der er god til at tale fremmedsprog. Samtidigt fremgår det af tabel 6, at det entydigt er engelsk der dominerer fremmedsprogsundervisningen i EF-landene, i hvert fald for de yngre. Tendensen bliver forstærket fordi det – bortset fra Luxemborg¹⁰ – netop er lande hvor engelsk traditionelt står stærkt som fremmedsprog, nemlig Nederlandene og Danmark, som også har flest fremmedsprogstalende. Og de taler så først og fremmest engelsk. Engelsk spiller en særlig rolle i Skandinavien, dels fordi skandinavere ikke har ret meget imod at bruge engelsk, dels fordi de faktisk er i stand til at tale sproget. Det er anderledes i det sydlige EF, og i middelhavslandene er sprogkundskaberne også mere ligligt fordelt: nok er engelsk det største fremmedsprog, men fx i Grækenland møder man tit folk der kan tale fransk eller tysk bedre end de taler engelsk.

Tabel 5: Antal af folk i EF-lande som taler et fremmedsprog “godt nok til at kunne føre en samtale” (1987)

Luxemborg	99%	Frankrig	33%
Nederlandene	73%	Spanien	32%
Danmark	61%	U.K.	26%
Belgien (flamsk)	53%	Italien	25%
Belgien (fransk)	45%	Portugal	24%
Tyskland	40%	Irland	20%
Grækenland	34%		

Tabel 6: Procentandel af befolkningen i EF som har modtaget undervisning i forskellige fremmedsprog (1987)

	alle aldersgrupper	15-24-årige
engelsk	51%	75%
fransk	42%	53%
tysk	33%	37%
spansk	18%	21%
italiensk	21%	20%

Tal efter: Eoghan Mac Aogán 1990. *Teaching Irish in the schools: Towards a language policy for 1992*. Baile Átha Cliath: Institiúid Teangeolaíochta Éireann [Páipéar Ócáide — Occasional Papers, 7], p. 38.

Hvis et land står over for valget enten at satse på ét hovedfremmedsprog eller at sprede fremmedsprogskundskaber på så mange sprog som muligt, vil et argument for en koncentreret satsning på ét sprog være at denne politik er mere demokratisk: den behandler alle elever ens og undgår at skabe små specialiserede elitter. For denne holdning taler, at det lader til at ‘engelsk til alle’-landene også er dem der præsterer det højeste niveau for fremmedsprogskundskaber. (De engelsktalende lande selv ligger på hhv. laveste og fjerde laveste plads.) Men på den anden side er det satsningen på ét fremmedsprog som gør fremadskridende domænetab mest sandsynlig. I øvrigt viser det sig, at internationale kontakter ikke engang for danskerne foregår på engelsk og udelukkende på engelsk. I en undersøgelse af danske firmaers sprogbrug i kontakt med firmaer i Nederlandene og flamsk Belgien¹¹ har Wolfgang Kirschstein og hans medarbejdere vist, at kun knapt halvdelen af firmaerne anvender engelsk som eneste kommunikationssprog i dansk-nedersakske og dansk-flamske handelsrelatio-

Tabel 7: Sprog brugt af danske firmaer i samhandelen med Nederlandene og flamsk Belgien (i %)

	Nederlandene	Belgien
nederlandsk	0	0
dansk	1½	0
engelsk	46	47
tysk	8	7
fransk	0	0
to sprog	43*	39**
tre sprog	1½	7

*herunder 40% med kombinationen engelsk-tysk, 3% andre kombinationer

**herunder 25% med engelsk-fransk og 14% andre kombinationer

Kilde: Wolfgang Kirschstein, Kris van de Poel og Jo Verhoeven, An exploratory needs analysis of Dutch in Danish firms. *Pluridicta* (Odense) 14, 1989.

ner (sml. tabel 7). Resten anvender enten to sprog (oftest engelsk og tysk i Nederlandene og engelsk og fransk i Flandern), eller tre sprog.

Den danske sprogforsker Frans Gregersen forudsagde for nylig at tysk vil komme til at spille den altdominerende rolle i EF og det mener han er positivt, fordi det vil vække langt mere modstand i Danmark end det engelske sprogs nuværende dominerende rolle. Vel er man villig til at lade sig æde op af engelsk, og man er ovenikøbet glad for at tale sproget når lejligheden byder sig, men tysk? Dertil har Danmark trods alt et andet historisk modsætningsforhold til Tyskland, og dansk identitet har i alt for høj grad været præget af afgrænsning over for tysk kultur til at man ville kunne drømme om at lade sig æde op af netop det tyske sprog. Det står hen om Gregersens spådom vil gå i opfylde, men jeg vil give ham ret i at det er nemmere at modstå truslen om domænetab når det er flere sprog man kan være i fare for at afgive domæne til. Jo flere sprog der kan bevares levende i et udvidet Europa, desto nemmere bliver det at holde liv i hvert enkelt af disse sprog.

Noter

1. Denne artikel er en lettere redigeret version af mit indlæg på Norsk språkråds årsmøde i Åsgårdstrand den 22. januar 1993 under dagsordenspunktet "Norsk i eit utvida Europa".
2. Irsk er 'traktatsprog'. Sml. Liam Mac Mathúna, Can the gap between 'lesser used' and 'less widely taught' languages be bridged? A status challenge for Irish. I: Mac Mathúna m.fl., red. *The less widely*

taught languages of Europe. Dublin: IRAAL/Cumann na Teangeolaíochta Feidhmi 1988, S. 39–63, især side 53f. Det famøse brev som den irske premierminister sendte til Conradh na Gaeilge i 1973 og som tilsynelatende er det eneste dokument om irsk status i EF, er dokumenteret (på irsk) i: Seán Mac Mathúna, Stádas doiléir na Gaeilge sa Chomphobal Eorpach ('Irsk status i EF'), *Feasta* 32(3):5–8, 1979. — Letzebuergesch er (på samme måde som irsk) omfattet af LINGUA programmet (sml. Commission of the European Communities, *LINGUA Programme Activity Report 1991*, bl.a. s. 4, 11, 23–26).

3. Sml. Un entretien avec Claude Hagège (i anledning af hans nye bog *Le souffle de la langue*, Paris: Éditions Odile Jacob 1991) i *Le Monde* af 1. december 1992, og Hartmut Haberland, Carol Henriksen, Robert Phillipson og Tove Skutnabb-Kangas: Tak for mad! Om sproghæderi med dansk som livret. I: Jens Normann Jørgensen, red. *Det danske sprogs status år 2001*. København: Danmarks Lærerhøjskole 1991.
4. sml. Niels Haastrup, "RESSOURCE staves da med ét -s-, ligesom på engelsk!" Lidt om skiftende sproglig dominans og sproghistorisk bevidsthed. I: Erik Hansen og Jørn Lund, red. *Sproget her og nu*, København: Gyldendal s. 63-70 (1988) (Dansk Sprognævns skrifter, 14)
5. Jeg skylder Jacob Mey en credit for dette eksempel.
6. Sml. Carol Henriksens undersøgelser, fx Carol Henriksen, The Danish language in the European Community. I: Halldór Ármann Sigurðsson, Þorsteinn G. Indriðason og Eiríkur Rögnvaldsson, red. *Papers from the Twelfth Scandinavian Conference of Linguistics, Reykjavík, June 14–16, 1990*. Reykjavík: Linguistic Institute, University of Iceland, s. 128–140 (1991).
7. Sml. Carol Henriksen, Dansk i EF – i et sociolinguistisk, interkulturelt perspektiv. *ADLA Bulletin* 2/1989, s. 25-27, og Florian Coulmas, Die Sprachenregelung in den Organen der EG als Teil einer europäischen Sprachenpolitik. *Sociolinguistica* 5:24-36 (1991), især 25f. om arbejdssprog i internationale organisationer.
8. Sml. Klaus Kjøller, Det danske sprog er engelsk. *Ekstra Bladet* 29. april 1992. Lignende synspunkter i en leder i *Morgenavisen Jyllandsposten*, den 6. maj 1991, s. 6, med titelen "Dansk og så et sprog til", som jeg tog til genmæle over for i en kronik i *Jyllandsposten* den 27. maj 1991 med titlen "Et, to, mange sprog!". På den anden side, sml. Hans Jørgen Poulsen, "Can Danish save its bacon in the EC?" *The Guardian*, 19. juni 1992, s. 12.
9. Undersøgelsens resultater er offentliggjort som Hartmut Haberland og Carol Henriksen: Dänisch – eine kleine Sprache in der EG. *Sociolinguistica* 5:85-98 (1991).
10. Jeg har faktisk svært ved at tolke de 99% som ifølge tabel 5 er i stand til at tale et fremmedsprog i Luxembourg. Strengt taget burde tysk og fransk ikke regnes som fremmedsprog i Luxembourg, men hvis der er 99% som taler et sprog ud over letzebuergesch, tysk og fransk, så ville det betyde at 99% af befolkningen reelt er firesprogede, hvilket lyder næsten utroligt.
11. Wolfgang Kirschstein, Kris van de Poel og Jo Verhoeven, An exploratory needs analysis of Dutch in Danish firms. *Pluridicta* (Odense) 14, 1989.
12. Frans Gregersen, Dansk i 90'erne – et oplæg til diskussion. I: Erik Hansen, Inge Lise Pedersen og Ib Poulsen, red. *Auditorium X*. København 1991. S. 230–251.

Kva er interlingua?

Av Magne Aksnes

«Språklig Samling» tok i si tid (nr. 4/87) opp temaet internasjonale hjelpespråk og hadde da bl.a. ein artikkel av Lars S. Vikør under tittelen «Kunstspråk før og no». Vikør omtalte dei kjente kunstspråka volapük og esperanto og hadde òg ein kort omtale av latino sine flexione (latin uten bøyning), occidental, novial og ido.

Det moderne, naturalistiske hjelpespråket *interlingua* — ei vidareutvikling av dei sistnemnde språka — blei lansert i 1951, etter at internasjonalt anerkjente språkforskarar hadde arbeidd med prosjektet i fleire tiår. Den kjente danske professoren Otto Jespersen var blant dei fremste.

Interlingua er fellesnemnar for fransk, spansk, portugisisk og italiensk — delvis òg engelsk og tysk — eit slags moderne latin i forenkla form. Grammatikken er svært enkel. Ordtifangen blei valt ut først og grammatikken tilpassa etterpå. Dette står i motsetning til esperanto, der ein har gjort det omvendt og såleis gitt orda endingar som ofte gjør kjente internasjonale ord nesten ugjenkjennelige. Bortimot ein milliard menneske forstår interlingua uten noensinne å ha lært det. Nordmenn med gode kunnskapar i engelsk og eventuelt kjennskap til fransk eller eit anna romantisk språk vil såleis forstå ein middels vanskelig interlinguatekst uten vidare.

La oss sjå på ein liten tekstprøve:

Interlingua non es un lingua artificialmente fabricate o construite secundo arbitrari preferentias de un sol persona o en un gruppo de isolate individuos. Le vocabulario commun del linguas occidental esseva le directiva decisiva, e iste vocabulario ha jam existite durante 2000 annos. Illo ha su orgie in le linguas grec e latin, que deveniva tanto importante pro le cultura, primarimente in Europa, ma postea anque in tote le mundo.

Interlingua non es un nove creation, ma solmente un re-introduction del latino in su forma moderne, como illo potentialmente continua de exister, principalmente in le linguas romanic e anglese, ma su sphera de penetration se extende a omne linguas occidental.

Le formulation de un grammatica es determinate per le vocabulario e le structura del linguas de base. Le principio fundamental es

que le grammatica de Interlingua debe esser le sistema le plus simple pro possibilisar le uso de iste vocabulario in un lingua coherente.

I EF går heile 60% av administrasjonsbudsjettet med til omsettingstenester, og verre vil det kanskje bli når fleire nasjonar og språk kjem med. Det burde da være ein god idé å prøve å innføre eit hjelpespråk som interlingua. Det er langt lettare å lære og å bruke eit forenkla språk basert på nasjonalspråk — eit språk i språka — med eit ordtilfang som langt på veg er felles i vår kulturmiljø og uten alle uregelmessigheitene i grammatikken.

La oss sjå korleis ein forholdsvis vanskelig tekst om EF kan ta seg ut:

Un communitate unic

Le Communitate Europee es unic inter organisationes international. Le objectivos de su stratos-membros Belgica, Danmark, Espania, Francia, Germania, Grecia, Irlanda, Italia, Luxemburg, Nederland, Portugal e le Regno Unite include

- promotion del union del populos de Europa
- melioration constante del conditiones de vita e travalio
- expansion economic e competition juste
- reduction in le differentias economic inter le regiones
- assistentia pro païses developpante
- preservation e consolidation del pace e del liberate

Le communitate es administrate e controlate per le institutiones commun: Parlamento, Consilio de ministros, Commission, Corte de justicia e Corte de revisores.

Interlingua har tilhengrarar i dei fleste land på kloden og er på rask frammarsj. I Danmark har dei hatt interlingua-lag i tretti år. Norsk Interlingua Union blei stifta først i fjor, med Åsmund Knutson som formann.

Adressa til laget er: Postboks 16,3530 Røyse.

Ved å vende seg dit kan ein få tilsendt eit interlingua-kurs gratis, med retting og det heile. Ut frå eigen erfaring kan eg anbefale kurset på det beste!

Språklig Samlings litteraturpris 1992 til Laila Stien

Språklig Samlings litteraturpris 1992 blei overrakt Laila Stien ved en enkel seremoni den 14. desember. Vi trykker her pressemeldinga som blei sendt ut i anledning prisen, og på de neste sidene følger talene for prisvinneren, holdt av Ragnar Baartvedt for prisjuryen og Rolf Theil Endresen for laget.

Laila Stien er tildelt Språklig Samlings litteraturpris for 1992. Prisen deles ut av Landslaget for språklig samling til en forfatter/skribent som bruker et radikalt, folkelig bokmål, og prispengene er de årlege rentene av **Tomas Refsdals litteraturfond**, i år 35000 kr.

Prisvinneren blir innstilt av en jury som har bestått av Tove Berg, Ragnar Baartvedt, Anne-Ma Grønlie og Pål Styrk Hansen.

Forfatteren er født i Rana i 1946, bor i Masi i Finnmark, og er utdanna cand. mag. Ho har vært vitenskapelig assistent ved Samisk-ethnografisk avdeling ved Tromsø Museum og lærer i samisk. Debutboka hennes er novellesamlinga *Nyveien* (Tiden) fra 1979. Seinere har ho kommet med flere novellesamlinger for barn og voksne, og ei bildebok for barn kalt *Ole P. og den merkverdige sola* (1990) og diktsamlingene *Fabler. Frost* (1981) og *Hold stø båt* (1991). Ho har også redigert ei samisk lesebok.

Forfatterens innsats som gjendikter og oversetter av samiske dikttere må nevnes spesielt. Ho har gjengitt Synnøve Persens *Blå fugler*, Nils-Aslak Valkeapääs *Vindens veier* og Rauni Magga Lukkaris *Mørk dagbok*, den siste sammen med Harald Gaski. Laila Stien gjør her et fremragende arbeid, både som forfatter og kulturformidler.

Prisjuryen sier om forfatteren at ho skriver bokmål, men ho har sjøl uttalt at ho strever etter å «minske avstanden mellom opplevelses-språk og skriftspråk». Ho skriver om fri flukt og store, trivielle katastrofer i vanlige menneskers liv, og for å gjøre dette stoffet autentisk og personlig er det ikke nok for henne å aktivisere bokmålet, det

tillærte språket hennes. Ho vil dju-pere, komme nærmere de språkli-ge kildene sine. I dette arbeidet har

ho prestert diktning av varig verdi, i et språk som rommer slike verdi-er at prisen er mer enn fortjent.

Laila Stien: «Jeg prøver å oversette fra språket inne i oss til språket på arket, for mellom de to språkene er det ei djup kløft, og jeg arbeider hardt for å gjøre denne kløfta mindre.» (Foto: Tiden Norsk Forlag).

Ragnar Baartvedt:

Det hellige alminnelige hverdagsmennesket

Kjære Laila,

Sånn innleder du diktproduksjonen din:

*Her
i denne heilhamsunske naturen
må vel diktene komme sprettende
som gnistregnet i vannskorpa. Den kruser seg
så mjukt i sola....*

Vel, på denne Hamsun-myttiske måten kom ikke dikta dine, men folka dine er der, det varme hverdagsspråket er der, og også poesien:

VENT

*Vent.
Du har åpna en port
i sjela mi.
Kom inn skal du kjenne
hvor varmt jeg blør.*

Så trist at det ikke er blitt plass til flere enn to diktsamlinger i produksjonen din. Men du har så mange ytringsformer, noveller for barn og voksne, barnebok og ikke minst gjendiktinger fra samisk – du er kanskje ennå på leiting etter ytringsformen din. Og bak alle formene finner vi det hellige alminnelige hverdagsmennesket, den vare holdningen overfor dem du kaller de uskyldige, de som lever livet sitt uten strategier og uten dekning mot de store katastrofene – og i alle formene et språk du sjøl kaller et nordnorsk morsmål, et språk som har ført deg trygt inn til Språklig Samlings litteraturpris for 1992.

Du er ikke alleine om å peke ut veien mot et skriftspråk på folkelig nordnorsk grunn, vi har tidligere hedra Arvid Hanssen med den prisen du får i dag. Det nordnorske morsmålet ditt er utgangspunktet ditt og identiteten din.

Og så kom det jo ei ny diktsamling, *Hold stø båt* i 1991, der det første diktet heter «Trekke kokfisk»: Det skulle sjølsagt vært lest i sin helhet. Men for å få med litt fra «Ei brun flette» tar jeg bare de første linjene fra kokfisken:

*Hold stø båt,
hold ut.
Varmen fra åretak
og heimspunnet ull
brer seg snart i kroppen
jager bort mismot
mjuker opp fingrene
tiner tofta.*

Og så var det den brune fletta:

*Langs en smal rygg
bølger ei brun flette
svinger til rytmen av åretak
glinser omkapp med sjøen.*

*Den sveiper pullokk og ripe
danser over saubeiter
og slåtteenger
dekkes av hvite tørklær på fabrikken.*

*Hver kveld løses fletta opp
håret flommer
stryker en 13 år gammel kropp.*

På veien til gjendiktingene dine fra samisk drar jeg innom innleiinga til del 3 i *Hold stø båt*, der du bruker noen linjer av Johan Turi, som du har gjendikta til:

*Det er ei stor ulykke når en mann
ikke kan noe med hendene.
Men det er enda verre
hvis kona er trehendt.*

Du har formidla til oss Synnøve Persens reise gjennom et landskap nordpå, et landskap like skiftende som følelsene hos ei forelska kvinne. Du har gitt oss innblikk i *Mørk dagbok* av Rauni Magga Lukkari og *Min konges gyldne klær* av samme samiske forfatter, der vi blant annet kan lese:

*Min konges gyldne klær
er sterke
som tjærelukt
og harskt fett.
Gir meg styrke
til å tøye garva skinn
og mine egne blodårer*

*....
Eller
skulle jeg kanskje
pynta ei anna slekt.
Løfta opp en annen mann.
Jeg
med slikt handlag*

Hovedverket i kulturformidlinga di er gjendiktinga av *Vindens veier* av Nils-Aslak Valkeapää, som kom på Tiden i 1990.

Og jeg er glad for å kunne lese om vårt søsterfolk i en norsk språkform jeg trivs med, få vite om dem som står oss så nær ...

*Heimen min er i hjertet mitt
og den flytter med meg..*

...
*Du vet det bror
du forstår søster
men hva skal jeg si til de fremmede
som brer seg ut overalt
hva skal jeg svare på spørsmålene
fra dem som kommer fra en annen verden*

*Hvordan skal man forklare
at man ikke bor noe sted
eller likevel bor
men mellom alle
disse viddene
og at du står i senga mi
doet mitt er bak buskene
sola er lampa
innsjøen vaskefat.*

Jeg har stadig i bakhodet at jeg skal gi ei språklig vurdering av forfatterskapet ditt, påpeke... Etter hvert som jeg siterer, får jeg mindre og mindre lyst. Jeg vil bare peke på at du, som lederen i laget vårt sa om Jon Michelet i fjor, ikke skriver rabiat bokmål, men radikalt, og om jeg skal legge til noe: mer gjennomført radikalt enn de fleste av prisvinnerne våre.

Men et lite sitat til, fra den dramatisk-tragiske skissen «Hvit brud», maktkampen mellom May-Brit og Tommy:

Jeg vekte han med å slamre med ei skapdør. Opp

og igjen. Opp og igjen. Det drønna og smalt. Han satte seg opp i senga, stirra. Det kom ikke en lyd fra han så jeg fortsatte å slamre. Da spratt han fram på golvet og greip meg i armen. Hardt. Det gjorde godt.

Jeg venter bare på flere noveller, i tillegg til *Nyveien* fra 1979, *Fuglan veit* fra 1984 og *Sånt som skjer* fra 1988.

Novellene dine for barn, *I farta*, har jeg prøvd ut på barnebarna mine fra Lødingen, og jeg leste om skihoppinga for dem:

Vi laga spretthopp også. Så holdt vi konkurransen og delte ut stilkarakterer. Vi var rause med karakterene. Alle fikk nitten. May Brit fikk nitten og en halv for hun var best. — Man kunne gi karakterer for det morsomste hoppet også. Vi skrevde ut, blingsa med øynene og kava med armene. Da kunne hvem som helst få nitten og en halv.

«Nå tulleleser du igjen, morfar», hylte de to eldste på ti og seks år. «Kan du ikke lese som det står i boka, ikke sånn naturlig, sånn som folk snakker!»

Jeg skal hilse Laila fra barnebarna mine, som er «i farta»: «Hels ho og sei at det er lett å lese-fortelle novellan hennes.» Og snart kommer nok samme hilsen fra de to minste, som jeg leser *Ole P. og den merkverdige sola* for. Og på vegner av barnebarna mine, alle de andre leserne dine og prisjuryen i Landslaget for språklig samling gir jeg deg disse blomstene!

Rolf Theil Endresen:

Mu ráhkis Láilá!

Kjære Laila, kjære alle dere andre!

På 1950-talet var det mange her til lands, særlig blant folk med ei eller annen tilknytning til riksmålsbevegelsen, som trudde at det var dikterane som hadde skapt språket. Vi andre, som nok ofte drømmer om å bli dikterær, men som i det minste innimellom må innrømme, iallfall for vårs sjøl, at vi ikke er'e, må strekke vårs oppover og gjøre alt vi kan for å herme etter dikterane. «Uansett sosial plassering,» skriver Riksmålsforbundet, «krever det anspennelse å tilegne seg et fullt utviklet litterært sprog som riksmålet, men anspennelse er forutsetningen for all vekst i personlig modenhet og kultur.»

At dikterane har skapt språket «*Det* er på eit vis så gale som det går an å få det,» skreiv historieprofessor Kåre Lunden i Arbeiderbladet om lørðan, og jeg ser ingen grunn til å legge skjul på at jeg mener han har helt rett, sjøl om de herre er ei litteraturpris-

utdeling, med minst én forfattær te stede. Kåre Lunden utdypær synspunktet sitt. Etter å ha nevnt endel forfatterær som han setter høyt, blant annet «Olav Duun, som sa han hadde lært norsk av kårkallen heime», skriver'n: «Det spesielle med desse er i grunnen ikkje at dei har språkøyre nok til å høyre kva som er levande norsk. *Det* har nokon kvar; det høyrer vi når folk snakkar. Det spesielle med språkmeistrane er mykje meir at dei har sjølvtillit og medvit nok til å skrive norsk slik det er, der dette språket finst.» Med det norske språket mener Lund den her dialektane, det levande talemålet i bygd og by.

Språklig Samlings litteraturpris er en hyllest til forfatterær som i tillegg til å ha en høy litterær kvalitet, skriver et godt folkemålsnært skriftspråk — noe Laila Stien gjør på en overbevisands måte. Hu har nettopp sjølvtillit og bevissthet nok til å unngå det

Kåre Lunden kallær «eit konfeksjonsnorsk utan lukt og smak, det eg kallar «kastratnorsk» når eg brukar ueheldige ord.»

Som Arne Torp, ledærn i Landslaget for språklig samling, sa under prisutdelinga i fjor, så har LSS, som altså er ei forkorting for Landslaget for språklig samling, lenge vært kjent som den lille foreninga med den store litteraturprisen. Faktisk er prisen i år på ikke mindre enn 35.000 kroner.

Språklig Samlings litteraturpris er blitt delt ut sia 1963 – og faktisk var Mikkjel Fønhus den første prisvinnæren. Men det er bare sia 1982 – det året da Dag Solstad fikk prisen – at prisvinnerane har fått med seg en pengesum på kjøpet. Pengane er rentene fra Tomas Refsdals litteraturfond, et fond som i fjor øka fra 250.000 til 350.000 kroner – og hele fondet kommer fra en pensjonert jernbanearbeider på Rjukan, Tomas Refsdal.

Egentlig burde jeg ha bynt talen min med orda «mu ráhkis Láilá», for å understreke en ekstra dimensjon ved utdelinga av Språklig Samlings litteraturpris for 1992. Jeg greier ikke å la være å fortelle dere, med en smule stolthet, at jeg blei kjent med Laila for litt over tjue år sia, da vi begge studerte samisk på Blindern. Men la meg for sikkerhets skyld legge til at jeg ikke hadde noen ord med i laget da det blei bestemt at Laila skulle få prisen vår.

Mesteparten av tida etterpå har Laila bodd i den samiske bygda Masi. I prinsipprogrammet til Landslaget for språklig samling står det at «LSS vil støtte samene i deres strid for samisk språk og kultur».

Sia arbeidsfeltet til LSS er det norske språket og de norsktalande, skal vi ikke late som samane har merka så mye til støtta vår, men det er med ei ikke lita glede vi nettopp registerer Lailas arbeid for samisk språk og kultur. Hu har gjort samisk litteratur tilgjengelig for norsktalande, gjennom norsk gendiktning av Synnøve Persen, Rauni Magga Lukkari og Nils-Aslak Valkeapää. I tillegg har-a blant annet redigert ei samisk lesebok. La denne prisen også være ei takk til deg, Laila, for den innsatsen.

La meg avslutte med å komme litt tilbake te det norske språket – som naturligvis står sentralt ved denne prisutdelinga. De som har fått Språklig Samlings litteraturpris, hører hjemme i en egen tradisjon som bestandig har stått sterkt blant de fremste forfatterane våres. Helt fra Wergelands forsøk på fornorsking av det danske skriftspråket har norske forfatterær øsa av den kilda som norsk folkemål representerer. Men språket må seas i en større sammenheng. For prisvinnerane våres har det å skrive et folkelig norsk vært ei følge av et breit engasjement for alminnelige menneskers kultur og levekår – og i så måte er Laila Stien ikke noe unntak. Å gi Språklig Samlings litteraturpris 1992 te hennær, det er et godt valg. At du fortjener prisen, Laila, det trenger jeg nesten ikke nevne. Jeg håper bare vi har gjort vårs fortjent til å ha deg som prisvinnær.

Gratulerer med prisen!

*
PS. «Mu ráhkis Láilá» betyr
«Mi kjære Laila». Red.

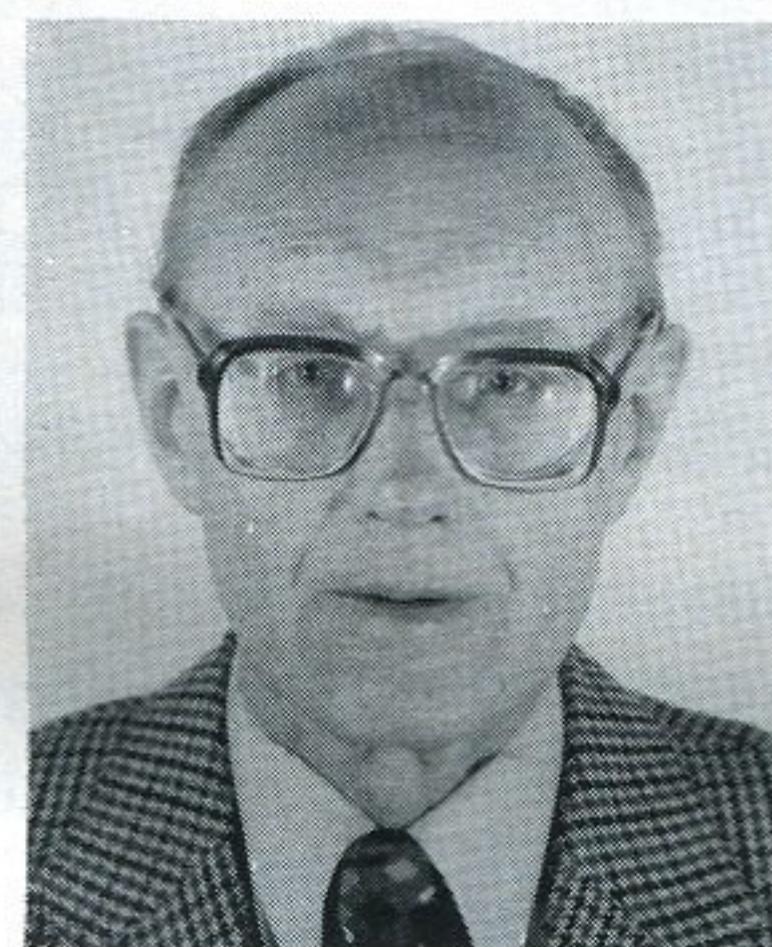
Ivar Grotnæss 70 år

Ein av dei fremste støttespelarane i Landslaget for språklig samling, Ivar Grotnæss fyller 70 år 6. april 1993.

Grotnæss er fødd i Porsgrunn. Han tok språklig-historisk embetseksamen i 1950, med engelsk m/amerikansk som hovedfag og norsk og fransk som bifag. I femti- og sekstiåra hadde Grotnæss ulike lektorstillingar i gymnasiet. Seinare arbeidde han fleire år som lektor i engelsk på høgskolenivå og gav òg ut ei rad lærebøker i faget. Midt oppi det heile fann han tid til å la seg engasjere som lønnssekretær i Norsk Lektorlag og viste seg alt da som ein framifrå taktikar i forhandlingane med styresmaktene.

I åra 1970–1988 var Ivar Grotnæss tilsett som undervisningsinspektør ved Pedagogisk seminar i Oslo. Han har i mange år engasjert seg sterkt i skolespørsmål, både nasjonalt og internasjonalt.

I samnorskarbeidet kom Ivar

Grotnæss med frå første stund. Han var med i den ungdomsgruppa som tok initiativet til å stifie LSS 5. april 1959, med seinare stortingsmann Arne Kielland som første formann.

I åra 1969–73 var Grotnæss først nestformann, dernest formann i Landslaget. I perioden 1971–73 var han òg redaktør for bladet vårt.

Grotnæss representerte Landsla-

get for språklig samling i bokmålsseksjonen i Norsk språkråd i to fireårs-periodar frå starten i 1972. Her gjorde han ein stor innsats i striden mot riksmålsfolka, som den gongen var sterkt på offensiven. Det er ikkje på noen måte hans skyld at det endelige rettskrivingsvedtaket i 1981 ikkje blei så godt, sett frå samnorskstads. Men kampen går vidare ...

Sjøl om Ivar Grotnæss nå er pensjonist, ligger han ikkje på latsida. I 1989 blei han valt til formann i Landslaget for offentlige pensjonister og har gjort ein kjempejobb der òg.

På vegner av oss alle i Landslaget for språklig samling er eg glad for å kunne helse Grotnæss i høve av det foreståande 70-årsjubileet. Vi vil få takke han for det store arbeidet han har lagt ned for vår sak og vil uttrykke ønsket om at han ennå må få mange rike arbeidsår!

Magne Aksnes

Rapport frå Språkrådet

Under denne vignetten vil språkrådsrepresentantane våre, Helge Sandøy og Geirr Wiggen, orientere om aktuelle saker i Språkrådet. Sandøy sit i år i fagnemnda, Wiggen er leiar for rådet. Dei kjem til å alternere i dei kommande nummera av bladet.

Kjønnet på ord – eit problem

av Helge Sandøy

Heime hadde vi ei herme etter ein gut som hadde lært seg å snakke på Nordmøre : «Stäl ei æppel te mæ å, da.» Det hadde neppe blitt noe å herme viss ikkje eple hadde vore hokjønnsord i denne dialekten. Og eit slikt særmerke på naboane våre utnytta sjølvsgagt vi romsdalingar.

I norsk finns det ein del variasjon i kjønnet på ord. (Heretter blir 'kjønnet på ord' kalla *genus*.) Olav T. Beito har studert dette, og i boka si *Genusskifte i nynorsk* (1954) behandlar han om lag 3000 ord som har ulik genus i norske dialektar. Det høres mye ut, men det er svært mange av desse orda som kan seias å ikkje høre til allmennspråket i dag. Skulle vi skaffa oss eit presist bilde av genusvariasjonen i norsk i dag, måtte vi sett nærmare både på den faktiske geografiske utbreiinga og på om variasjonen gjeld allmenne ord eller lokale spesialord.

I skriftnormeringa er genusfastsettinga eit interessant spørsmål. Det er alt tatt ein del omsyn til variasjonen i dialektane, slik at vi kan skrive både *lampa* og *lampen*, og både *greipa*, *greipen* og *greipet* i bestemt form eintal. Men ein kan ikkje skrive *skola* for *skolen*, enda det er ei svært utbreidd form nordom Dovre. At ord har annen genus i skriftmålet enn i talemålet, opplever mange som eit problem, og dei ønskjer seg større valfridom. På andre sida har vi dei som synes det er eit plagsamt problem med all valfridommen i skrift; vi har meir enn nok av han allereie.

Problemet

Vi rører ved kjente problem i norsk språknormering: 1) forholdet mellom talemål og skriftmål, og 2)

spørsmålet om trong eller vid skriftnormal. Vi kan kombinere dei to aspekta i motsetninga *talevariasjon og skriftstandard*.

Noe mål på kor stort dette genusproblemet er for skriftmålsbrukarane, har vi ikkje. Men normeringspolitisk, dvs. i Språkrådet, dukkar det stadig opp, enten fordi ein skal normere ikkje-normerte ord, eller fordi det blir reagert på urimelige genus-fastsettingar i skriftmåla våre. For vel eit år sia tok leiaren i Norsk språkråd, Tove Bull, opp spørsmålet på årsmøtet i nynorskseksjonen. Eine ankepunktet hennes var at vedtaka om genus blir gjort altfor tilfeldig. Ho foreslo at ein kunne la genusbruken vere fri – det skulle det opplyssas om i føreordet i ordbøkene – og så skulle ordbøkene føre opp bare ein genus på kvart ord.

Prinsipp- eller slumprnormering?

Ein kan ikkje sjå bort frå at normeringa er prega av slumpr, dvs. av kva dialektar som er representert i fagnemnd og nynorskseksjon akkurat når ei sak er oppe, og av at det ikkje finns noen overordna omsyn som går igjen ved behandlinga av dei ymse enkelttilfella. Det kan kanskje gjelde andre spørsmål enn genus òg. Normeringspolitisk er dette noe av det mest fundamentale: Skal vi prøve å etablere eksplisitte generelle prinsipp for normeringa, eller skal vi avgjøre spørsmåla på skjønn frå gong til gong? Det vil nok raskt dukke opp usemjje om dette enkle spørsmålet. For meg står det klårt at einaste utvegen er å komme fram til prinsipp. Dei kan vi få ein strukturert diskusjon om, og ein veit kva ein er einig

og ueinig om. Viktig er det òg at prinsipp kan forbetas. Slumpen kan prinsipielt ikkje forbetas!

Politiske og lingvistiske prinsipp

Normeringsprinsippa må vere fundert i overordna politiske og språklige prinsipp. Det språklige (eller lingvistiske) spørsmålet må vere om fenomenet (her: genus) gjeld strukturen (grammatikken) i språket eller bare enkeltord. Dersom ein godtar premissen om avgrensa valfridom i skriftstandarden (i forhold til dialektane), er det eit rimelig prinsipp at avgrensingane må vere strengare når det gjeld grammatikken, enn når det gjeld enkeltfenomen.

Politisk blir normeringssaker gjerne eit spørsmål om korleis vi skal praktisere det *demokratiske prinsippet*, som er fundamentalt for nynorsken, og som burde vere det for bokmål òg. Det demokratiske prinsippet har to aspekt: 1) rettar for store og små grupper av folket, og 2) vern mot presset frå det som fungerer som overklassespråket ('svake mot sterke').

Genus er både eit strukturfenomen og eit enkeltfenomen i norsk. Nesten alle dialektane i Norge har re genus i substantivbøyninga. På éin måte er ikkje dette systemet så viktig, for det er få ord som har ulik tyding etter kva genus det er i. Vi har eitt godt eksempel på kva eg her siktar til: *råd* finns i alle tre genusa, og det har tre ulike innhald: *ei god råd, ein (stats)råd, eit (stats)råd*. Slike tilfelle er det ikkje mange av, og ein kunne altså argumentere for å slakke på det lingvistiske prinsippet ovafor, for språket ville fungere med to genus òg. Bokmålet er jo på ein glideskala mellom to og tre genus. Men sosialt er forskjellen på eit to-genus- og eit tre-genus-system viktig i Norge, for første systemet er eit kjennemerke på prestisjespråket. Ut ifrå eit demokratisk prinsipp må vi verne oss mot prestisjespråket, elles går det som i bokmålet der to-genus-systemet i praksis dominerer.

Politisk er det altså prinsipielt umulig å opne for fridom for eit to-genus-system i nynorsk.

Men kva genus ein bruker på kvart enkelt ord, er ei anna sak. Det er eit såkalla enkeltfenomen, som svært sjeldan fører til forvirring når det gjeld innhaldet i orda, og som det ikkje er knytt noen sosial prestisje til (så lenge ein praktiserer eit tre-genus-system). Her burde det altså vere eit område der ein kunne praktisere stor toleranse for variasjonen i dialektane, dvs. gi folk flest demokratiske rettar til skriftspråket.

Grenser for fridommen?

Det er interessant å legge merke til at framlegget om å føre opp bare ein genus på orda i ordlistene mens ein varslar i føreordet at det er full fridom, vinn størst hugnad hos dei som er ivrige etter å gjøre normalen trøngare. Eg trur at ein slik måte å løyse genus-normeringa på ville ha motsett verknad av det som var formålet. Det kjem av at formuleringar i eit føreord ikkje har noen status i normeringssystemet vårt. Rettskrivingssystemet vårt er bygd opp av ein læreboknormal + klammeformer. Og det er det. Og det fungerer etter måten bra.

Ei praktisk ulempe med «full fridom» i genus-bruka ville dessutan vere at ein vanskelig kunne

stoppe presset frå eit to-genus-system, for når ein skulle rette skriftlige arbeid, ville ein ha problem med å skilje resultatet av dette presset frå genuine dialektformer.

Her som mangstad elles er ein styrt fridom betre enn full liberalisme. Og da er spørsmålet: Korleis kan vi konkretisere (på fint: *operasjonalisere*) eit demokratisk prinsipp for dette genus-problemet? Eg dristar meg til å formulere eit framlegg: *Genus som har minst 50% utbreiing innafor minst tre fylke, blir godkjent i nynorsk skriftmål. Dialektar med felleskjønn kan bare brukas som argument for å kategorisere ord som nøytrum.*

Utbreiing blir altså eit viktig kriterium. Talet 'tre' er sjølvsagt tilfeldig, og er her mest meint til utprøving. Eg trur framlegget mitt er *presist nok* til å komme bort ifrå slumpvedtak, og det er *upresist nok* til å kunne brukas i praktisk normeringsarbeid utan å måtte pålegge normeringsorganet uoverkomelig feltarbeid.

Konsekvensane av dette framlegget blir neppe store for nynorsken. Noen ord må tillatas med fleire genus; det vil trulig gjelde f.eks. ordet *skole*. Men eg tvilar på at det blir noen flom av rettskrivingsendringar. Ein rask kik i avhandlinga åt Beito tyder ikkje på det. Kanskje det endatil ville bli eksisterande val som måtte gå ut? Den konsekvensen får vi bare ta.

Ein slik styrt valfridom kan vere ein måte å praktisere eit demokratisk prinsipp på. Det har vi jo ein viss tradisjon for i norsk. Denne fridommen gir fleire grupper rettar til språket, og han gir fleire skrivande nordmenn høve til å forme ut ei personlig språkform.

Men... Vi har altså det ståande motargumentet mot stor valfridom at han fører til forvirring hos elevane. Her har pedagogane aldri blitt einige, for mange pedagogar ser fordelar nettopp i at elevane får valfridom. Pedagogane blir kanskje aldri einige heller, for begge delar kan vere rette: Menneska har ulikt forhold til skriftmålet, somme ønskjer å boltre seg i valfridommen, andre treng eintydige forbilde – enten det er for å kjenne seg trygge eller for å ha ei språkform å gjømme seg i. Til å løyse denne motsetninga er rettskrivingssystemet vårt «perfekt». Om vi ønskjer det, kan vi utnytte det i dette tilfellet òg ved å la den genusa fleirtalet av norsktalande bruker, vere hovudform, hin genusa eller hine genusa vere klammeformer. I dag er alle genusval del av læreboknormalen. Konsekvensen av eit slikt nytt prinsipp vil kanskje bli at hovudforma må vere *lam-pa*, og det må det heite i lærebøker og statsadministrasjon, men mindretallet får framleis lov å skrive *lampen* i meir personlige tekstar. Alle har dermed fått sitt.

Eg har ikkje tru på at dei retningslinjene eg har nemnt her for å løyse genus-spørsmålet, vil føre til noen gjennomgripande endring i nynorsken. Konsekvensane blir ikkje store. Språkrådet bør dermed kunne koste på seg å prøve ut eit meir konsekvent språkdemokrati på dette området. I nynorskseksjonen er det alt ein tradisjon for at utbreiing av eit språkdrag skal telje som eit tungtvegande argument. Ideelt burde det same kunne gjennomføras i bokmålet òg, men der er nok vegen lenger å gå.

Arne Torp:

«Vi bærte bort brekkede busker»

Om noen «gale» bøyingsformer av verb i moderne bokmål

Alle ser sikkert at «sitatet» i overskriften inneholder et par opplagte bøyingsfeil. Derimot er det kanskje ikke alle som tenker over at slike «feil» også kan forklares. Enda færre er kanskje klar over at det vi regner som riktig språk i dag, også er fullt av former som en gang må ha vært like «gale» som de gale formene i eksemplet ovenfor.

Den gale forma som de fleste vel legger mest merke til, er sikkert fortidsforma *bærte*, i stedet for den korrekte forma *bar*. Det vi her ser eksempel på, er overgang fra sterkt til svak bøyning av verbet *bære* - dvs. at man bøyer *bære* - *bærte* - *bært* i stedet for *bære* - *bar* - *båret*. Dette er en overgang som i dag finnes mange steder, kanskje særlig i folkelig bymål, f.eks. i Oslo. Et annet verb som gjerne går samme vegen, er *skjære* - *skjærte* - *skjært*, i stedet for den tradisjonelle bøyninga *skjære* - *skar* - *skåret*. Mønsteret for denne overgangen er ikke vanskelig å finne – det er sjølsagt verb som *lære* - *lærte* - *lært* – altså vanlige svake verb.

Nå er verken *bærte* eller *skjærte* godkjente former i norsk skriftmål. Derimot har ei fortidsform som *leste* alltid vært godtatt i bokmål, trass i at den nynorske forma *las* er den «historisk korrekte». Og ingen ville sjølsagt i dag finne på å si eller skrive noe annet enn *flådde* i fortid av verbet *flå*. Men en gang må det ha vært like galt å si *flådde* som det nå er å si *slådde* i fortid av *slå*. På gammalnorsk ble nemlig både *slå* og *flå* bøyd sterkt, og derfor «burde» det i dag også ha hett ikke bare *slo*, men også *flo*.

Et annet verb som ganske ofte får «ukorrekt» svak bøyning, er verbet *brekke*, som ifølge normen skal bøyes *brakk* - *brukket*. Den korrekte forma i overskriften skulle derfor vært «*brukne busker*», og ikke *brekkede*. Verbet *knekke*, som ligner på *brekke* både i form og betydning, kan derimot hete både *knakk*, *knekket* og *knekte* i fortid; f.eks. «kvisten *knakk*» - «han *knekket* el. *knekte* ei nøtt». I partisipp heter det *knekket* el. *knekkt*: «kvisten har *knekket/knekkt*»; «han har *knekket/knekkt* ei nøtt». Det er jo da ikke så underlig at vi også kan støte

på fortidsformer som *brekkes* el. *brekte* (f.eks. «han *brekkes/brekte* kvisten»), og partisippformer som *brekkes* el. *brekt*. Formene *brekte* og *brekt* er for øvrig korrekte, dersom verbet *brekke* betyr å dempe en farge ved å blande den med en annen (en såkalt brekkfarge).

Det at bøyingsformer «smitter over» fra en gruppe av ord til en annen, kaller vi med et fremmedord for *analogi*. Slik analogisk påvirkning fører som regel til at bøyninga blir «enklere» eller mer regelmessig. Dette ser vi tydelig i tilfellene ovafor – den svake verbalbøyninga er jo mye enklere enn den sterke.

Slike «ukorrekte» analogiske svake former av gamle sterke verb finner vi for øvrig vel så ofte i *perfektum partisipp* som i fortid. I samlingene ved Avdeling for leksikografi ved Universitetet i Oslo har de bl.a. eksemplet *avskjærte flasker*, som er henta fra Aftenposten (i 1980) – ei avis som jo ellers ikke pleier å utmerke seg spesielt i radikal retning når det gjelder språket.

Like «ukorrekt», men kanskje mer i pakt med Aftenpostens språksyn er vel da dette eksemplet fra samme kilde for noen år sia:

En flunkende ny Fiat Panda ... ble tirsdag overrukket kreftavdelingen ved Haukeland sykehus.

Her er det altså til en forandring det **svake** verbet *rekke* - *rakte* - *rakt* som er blitt «smittet» av det **sterke** verbet *rekke* - *rakk* - *rukket*. Analogien kan altså også gå den motsatte vegen – fra svak til sterkt bøyning.

I neste nummer av bladet skal vi se på en del andre «feil» i bokmål, der vi til dels møter mer finurlige former for analogisk påvirkning. Følg med!

Moderne nynorsk ordtilfang

Av Magne Aksnes

Nylig kom det ut ei interessant utgreiing om den utviklinga som har foregått i offisielt nynorsk ordtilfang i dette hundreåret, skriven av L. J. Aarhus og G. Sannerholt. Utgreiinga er basert på eit studentarbeid.

Forfattarane tar særlig for seg ord av tysk-dansk opphav, først og fremst dei såkalte «anbehetelse»-orda, men òg andre ord med prefiks og suffiks som har vore rekna som unorske.

Utgreiinga går tilbake til Skards ordbok frå 1903 og registrerer korleis ord og ordgrupper av dette slaget etter kvart har komme med i dei nynorske ordlistene og såleis fått ei slags offisiell godkjenning. Til å begynne med ser opptaket av nye ord ut til å ha vore svært tilfeldig. Først med Helleviks ordlister frå 1960-åra, og særlig etter at Språkrådet kom i gang med sitt ordtilfangsprosjekt, har godkjenningspraksisen komme inn i meir organiserte former.

Det som har skjedd på dette feltet siste mannsalderen, er imponerande, og har gjort nynorsken til ei meir moderne norsk skriftform som burde kunne hevde seg stadig bedre i tevling med eit altfor dominante bokmål. Ja, ein kan snakke om eit gjennombrott for ein ny tradisjon i nynorsk i denne nyaste perioden (etter 1984), i og med godkjenninga av den lange lista av heit-ord. (Be-ord slo igjenom for alvor alt i 1960-åra, likeins an-ord.)

Som Aarhus påpeiker, saknar ein framleis ymse be-ord i ordliste-ne, t.d. benekte, bety/betydelig/betydning. Ein kunne supplere denne lista med t.d. bekymre/bekymra/bekymring, bereist (gjerne og belest), bestilling, besvare/besvarelse, betegne/betegnelse, bevege/bevegelse.

Suffikset -else ser ein mindre til (8 godkjente ord). Dette er vel ingen tallrik gruppe og ikkje særlig ekspansiv heller. Det spørrs likevel

om lista ikkje burde supplerast med såpass frekvente ord i dagligtalen som beskrivelse, forberedelse, følelse, henvendelse, oppdragelse, skuffelse og størrelse. (Største problemet er her fleirtallsendinga.)

Likevel må ein gi forfattarane rett når dei hevdar at ordtilfanget ikkje lenger er noen tvangstrøye når ein vil skrive korret nynorsk. Eigentlig er det vel bare heit-ord som ennå kan gjøre det nødvendig med ei viss normering av ordtilfanget i offisiell nynorsk. Men — som Sannerholt òg bemerker — kven har rett til å bestemme kva ord andre har bruk for?

G. Sannerholt og L.J. Aarhus:
Moderne nynorsk ordforråd. «Anbehetelse»-ord i nynorsk.
Forlaget Norspråk,
Etterstadsletta 82, 0659 Oslo.

Arne Torp:

Norsk Målungdom inn for normaltalemål

Me i LSS ser gjerne på riksmålsrørsla som «hovudfienden» og målfolk som meir eller mindre «allierte» i språkstriden. Men sjølv sagt er me ikkje støtt samme med målfolka heller — det skulle forresten bare mangle — somme tider slåst jo me samnorskfolk til og med *innbyrdes* så busta fyk.

Men i dag vil eg altså føre fram nokre kritiske merknader til noe som leiaren i Norsk Målungdom, Gro Morken Endresen, skreiv i desembernummeret av *Norsk Tidend*. Ho kommenterer her m.a. målungdommens slagord frå 1970-åra «*Snakk dialekt - skriv nynorsk*», og konstaterer resignert at berre første halvparten av slagordet har slått gjennom:

Folk flest i dag kjenner seg «frigjorte» utan nynorsk, og skjønar ikkje kvifor me ikkje

kan la alle «velja sjølve» utan noko meir mas. Argumentasjonen som har vore nytta, fell på steingrunn, av di folk flest oppfattar bokmålet som eit taalemålsnært skriftmål.
Det verste er at dei får i større og større grad rett.
[Uthevinga gjord av AT.]

NMU-leiaren kritiserer også Noregs Mållag fordi:

dei ikkje har stilt spørjeteikn ved kva som er godt og dårlig norsk i taalemålet. Når dette standpunktet vert fylgt opp av at folk skal skriva slik dei snakkar, veit me av røynsle at bokmålsnære former vinn fram.

Den naturlege konsekvensen av dette synet blir sjølv sagt å gå inn for opplæring i normaltalemål.

Ja, for dei som meiner at nynorsk er det einaste saliggjørande for alle her i landet, er det kanskje ille at bokmålet blir taalemålsnært. Heller ikkje er det moro å finne ut for dei som kvalitetsvurderer folks taalemål etter ein norskdomsskala at det dei kallar fordanskinga kanskje held fram den dag i dag.

For oss som er meir opptekne av at skriftmålet byggjer på folks naturlege taalemål enn at taalemålet på død og liv må fylle ein eller annan nasjonal standard, er det derimot liten grunn til å uroe seg over ei slik utvikling, tvert imot, me helsar henne velkommen. Her kan det vere grunn til å minne om Olaus Fjørtofts gamle slagord: «Maale e te fyr oss, og inkje me fyr Maale.»

SPRÅKLIG SAMLING

Returadresse:

Postboks 636 Sentrum, 0106 (

Innhold

Redaksjonelt	s. 2
Dag Finn Simonsen:	
Språkpolitikk, språkregler og språkpraksis i EF	s. 3
Hartmut Haberland:	
Nogle bemærkninger om det danske sprogs tilstand og vilkår efter 20 års dansk EF-medlemskab	s. 10
Magne Aksnes:	
Kva er interlingua?	s. 15
Språklig Samlings litteraturpris 1992 til Laila Stien	
Pressemelding	s. 16
Ragnar Baartvedt:	
Det hellige alminnelige hverdagsmennesket	s. 17
Rolf Theil Endresen:	
Mu ráhkis Láilá!	s. 18
Magne Aksnes:	
Ivar Grotnæss 70 år	s. 19
Rapport frå Språkrådet	
Helge Sandøy:	
Kjønnet på ord — eit problem	s. 20
Arne Torp:	
«Vi bærte bort brekkede busker». Om noen «gale» bøyingsformer av verb i moderne bokmål	s. 22
Bokmelding	
Moderne nynorsk ordtifang. Magne Aksnes om G. Sannerholt og L. Aarhus: <i>Moderne nynorsk ordforråd.</i> Anbehetelse-ord i nynorsk	s. 23
Arne Torp:	
Norsk Målungdom inn for normaltalemål	s. 23